

DE
INGONSISTENTIE

VAN
HET UNIVERSUM

VIJFTIEN IMPRESSIES VAN VAN KOOTEN

De inconsistentie van het Universum

de laatste 15 impressies van een onbegrepen chaos

- jan 93 / maart 94 -

In de logica betekenen de woorden altijd iets anders dan in de gewone wereld. Dat is logisch. Een logisch model is inconsistent als er uitspraken zijn die waar zijn, maar niet bewezen kunnen worden. Na drie jaar in een door droogte verscheurd Zuidelijk Afrika, waar onze Zambiaanse familieleden met een vermorzelende regelmaat overlijden, weet ik zeker dat het universum inconsistent is. Ik kan het niet bewijzen, maar ik weet dat het waar is.

Het heeft lang geduurd voordat deze laatste belevenissen op papier stonden. Mijn excuus daarvoor. Er zijn weliswaar verzachtende omstandigheden, maar die zal ik jullie besparen. Om het goed te maken acht bladzijden extra. Een ultra korte samenvatting voor de mensen die geen tijd hebben om al die bladzijden door te worstelen:

Mijn contract met de Zimbabweaanse overheid zou op 1 september 1993 verlengd moeten worden. De benodigde verblijfsvergunningen van onze geadopteerde dochters werden echter niet afgegeven. Zij moesten het land verlaten. Daarom zijn we momenteel weer terug in Nederland, alwaar wij proberen de Hollandse nationaliteit voor de kinderen te verkrijgen opdat wij kunnen voorkomen dat zij ook hier uitgezet zullen worden. Voeg bij deze juridische ongemakken de medische perikelen van de laatste tijd en dan komt een tweetal van de verzachtende omstandigheden onbedoeld toch nog bovendien.

Voor iedereen die foto's wil komen kijken, verhalen wil horen, verliezen wil bij het schaken, maïsmeel wil eten of de opbrengst van zijn 25 jarig huwelijksfeest aan Kalwala's Village wil schenken (nogmaals bedankt, Frans): Wij zijn weer neergestreken op het oude nest:

Familie van Kooten
Nachtegaallaan 26
3181 SE Rozenburg
Tel. : 01819-19455

Indien je bij binnenkomst iedereen bij de juiste voornaam weet aan te spreken, dan win je de extra super hoofdprijs van zeven miljoen. Zoenen.

- impressie 1 –

Sharp Mufana,

Voor een succesvolle carrière in de handel is het volgens mij raadzaam uw geweten operatief te laten verwijderen.

Een enorme partij prachtige schoenen arriveert uit een van de voormalige Russische deelstaten. En zo goedkoop. Binnen een dag zijn ze uitverkocht.

Na een dag wordt de kleur wat flets. Na twee dagen laten de zolen los en na de derde dag kunnen ze geheel verschrompeld bij het vuilnis.

Blijken het schoenen te zijn die men in het Oostblok de overledenen aantrekt voordat ze de kist ingaan.

Heeft U misschien nog radioactieve tomaten, ontploffende Exota-flessen, vergiftigde bestrijdingsmiddelen, haperende machinepistolen, onder stroom staande huishoudelijke apparaten? Dump ze in de Derde Wereld. Wij zijn immers overal blij mee.

- van Kooten –

Sharp Mufana,

Bezit is een vreemd verschijnsel. Zo heb ik een fiets. Elke maandag en woensdag wordt die geleend door Homela, één van mijn collega's. Ook studenten en familieleden mogen er in het weekend graag een rondje op rijden. Ploegend door het rulle zand van de township. Half Chinotimba is ooit wel eens in aanraking met het zadel geweest, terwijl ik er zelf de laatste tijd geen gebruik meer van maak. ik kan er niet mee zitten. Toch is die fiets blijkbaar mijn bezit. Maar de relatie tussen mij en de fiets is niet iets fysiek tastbaars. Dat is een soort afspraak. Een vreemd verschijnsel.

Er is slechts één voorwerp dat ik echt tot mijn bezit reken. Het is van plastic en ik schat de kostprijs op f 0,95. Zelf ben ik er gratis aangekomen aangezien het in een kerstpakket van mijn zus zat. Die wist niet wat het was. ik in het begin ook niet. Een kleine zwart figuurtje dat het midden houdt tussen een pinguïn en een vogel staat op een rond plateautje. Na een week merkte ik dat je op het hoofdje kon duwen. Dat buigt dan naar voren en tegelijkertijd komt er onder een schuifje tevoorschijn. Na een maand ontdekte ik een klepje. Daaronder een lege ruimte. Na een jaar begreep ik dat je die behoort te vullen. Met tandenstokers, werd me in het tweede jaar duidelijk. Die vallen een voor één in dat schuifje. Als je nu het figuurtje een klap op zijn hoofd geeft, schiet hij naar voren, het schuifje opent zich en de pinguïn heeft een tandenstoker tussen zijn tanden die je er daarna uit kunt halen.

Welk een prachtige overbodigheid. Daarom hou ik zo ontzettend van mijn buigende pinguïn. Het kenmerkt de nutteloosheid van bezit op een schaamteloze manier. Niet alleen zou ik met veel minder moeite gewoon een tandenstoker uit een zakje kunnen pakken, maar ook is mijn gebit al ver voorbij het stadium waarin de onderhoudswerkzaamheden van een tandenstoker nog enig nut zouden kunnen hebben.

Paspoorten vergeet ik. Geld raakt kwijt, maar de plastic pinguïn gaat overal met mij mee. Als eerste pak ik hem in. Mikky heeft het klepje zoek gemaakt, Mwenya heeft de veer ontworpen, het mag allemaal niet baten. Ik zorg voor mijn pinguïn.

Terwijl ik zelf ook zorgen genoeg heb. Mijn onderbenen beginnen op een bepaald moment spontaan open te spatten. Een geheel nieuwe ervaring. Grote plekken die in een oogwenk veranderen in flinke zweren. Mijn hele aandrijfsysteem raakt geïnfecteerd.

De eerste antibiotica kuur die ik mijzelf voorschrijf, is van geen enkele positieve invloed. De tweede kuur met verhoogde dosis en verhoogde regelmaat begint enigszins te helpen. Er komt iets minder infectievocht uit mijn oogkassen. Elke dag moet ik eerst een half uur pijnlijk rond schuifelen voordat ik naar buiten kan. En waarom blijf ik dan toch

naar school gaan. Ik heb dat bij mezelf geanalyseerd en kom tot de volgende conclusie: als je naar school blijft gaan, zal het toch wel niet zo erg wezen als je denkt. Briljant.

Mwenya (boy) zorgt intussen voor de noodzakelijke afleiding. Hij begint al iets te brabbelen met dat ondeugende smoelwerk van hem. "How old are you?". Keihard roept 'ie dan: "Two". Hij moet nog twee warden, maar hij zit toch aardig in de buurt. "What is the square root of four?". "Two". Prachtig. "What is your name?". "Two". Zijn repertoire is beperkt.

De laatste dagen brabbelt hij zijn "two" niet meer. De malaria wil bij hem ook in de hersens slaan. Dat is mijn grootste dilemma. Ik kies voor Afrika, en het risico dat ik in een onooglijk ziekenhuis terechtkom neem ik op de koop toe. Ik voel mij een Afrikaan. Maar daarmee maak ik die keuze tegelijk ook voor mijn kinderen. En ik zou het mijzelf nooit vergeven als ze jets zou overkomen. Moeilijk.

Wij arriveren samen met onze buurvrouw in de kliniek. Van haar en van Mwenya wordt tegelijkertijd een bloedmonster afgenomen. De uitslag zal er morgenochtend zijn. Voor de buurvrouw is de uitslag niet meer van belang. Een paar uur later is ze overleden.

De uitslag laat nog langer op zich wachten, de kliniek zit zonder water. In afwachting daarvan wordt Mwenya al vast volgestopt met chloroquine. Door zijn mond lukt niet, hoewel de zuster hem bijna verstikt. Ze knijpt zijn neusje wel heel erg stevig dicht. Een slangetje dan maar. Door de neus rechtstreeks in de maag. Als het eindelijk aangebracht is, blijkt het te nauw om het stroperige medicijn door te laten. Een soort tuinslang komt er nu aan te pas. Ik bekijk het argwanend. Niet ten onrechte. Mwenya begint hevig te bloeden uit keel en neus.

Dat wordt mij te gortig. Slangetje eruit. Naar huis. In Afrika word je al snel een doe-het-zelver op het gebied van de gezondheidszorg. Onze hoop is nu gevestigd op de Fansidar tabletten, die zijn sterker. Alleen duurt het langer voor ze gaan werken. Mwenya ligt er wat wezenloos bij.

Rand ons in de township slaat de cerebrale malaria overal toe. Het ene kind na het andere sterft. Dyness en ik besluiten om Mwenya overmorgen naar Nederland te laten vliegen als hij dan nog steeds in levensgevaar verkeert. Zo'n besluit helpt blijkbaar. Na twee dagen gaat het iets beter.

Pijnlijk besef ik dat mijn vrienden zo'n besluit niet kunnen nemen. Zij kunnen nergens naar toe vluchten. Gevangen in de township. Ik ben een Afrikaan met één optie meer.

Als je een echte Afrikaan wil warden kan je dat je even kosten. Ik ben van slag. Waarom moeten er zoveel mensen nodeloos sterven. In een wereld waar de medische wetenschap zoveel van de ene mens in de andere kan transplanteren dat ze daarna niet weten naar welke van de twee adressen ze de rekening moeten sturen.

Het is woensdag. Homela staat weer voor de deur. Hij wil niet alleen mijn fiets lenen, hij wil ook dat ik een trouwkaartje voor hem ontwerp. De informatie heeft hij op een groezelig papiertje gekrabbeld. Ik snap er niks van. Hij wil de mensen volgens mij wel erg vaak welkom heten. Het mysterie wordt snel opgelost. "Welcome" blijkt de echte voornaam van Homela te zijn. Nooit geweten.

Ondertussen heeft hij de opgelapte Mwenya in zijn armen genomen. En hij laat zijn witte tanden zien. Tandentokers overbodig. Mwenya is dat we! gewend. Hij kietelt hem in zijn buik. "How do you feel, little one?". "Two", roept Mwenya. Dat gaat de goede kant op.

Homela is een sportfanaat. De enige twee andere Nederlanders die hij kent zijn Mèrko Vèn Bèsten en Roed Koelit. Hebben wij ons al gekwalificeerd voor het WK in de USA, wil hij weten. Ik moet het antwoord schuldig blijven. Sinds ik voor het Nederlands elftal bedankt heb, hoor ik niks meer. Tegenwoordig vertoon ik mijn kunsten als uitrustende middenvelder alleen nog maar in het docenten elftal.

Welcome heeft het laatste nieuws: Zimbabwe verloor weliswaar van Egypte maar heeft nag steeds een kans omdat die wedstrijd overgespeeld moet worden. Het publiek heeft gegooid. Dat is natuurlijk op zich niets nieuws, maar het Egyptische publiek heeft een tragische vergissing begaan: ze hebben raak gegooid.

Bruce Grobbelaer, de licht gekleurde doelman van Liverpool was terug van weggeweest. Die had zich eerst laten nationaliseren tot Engelsman, omdat hij dacht dat hij Peter Shilton ging opvolgen in het Engelse doel. Dat ging hij niet. Dan maar weer in het Zimbabweaanse nationale elftal. Hij vraagt een Zimbabweaans paspoort aan, maar tot grote teleurstelling van het gehele volk wordt dat in eerste instantie geweigerd. De minister vergelijkt Grobbelaer met een veerpont. Een paar maanden voor de belangrijke kwalificatie wedstrijden komt Bruce met een verheugend bericht. Hij heeft een Zimbabweaan~ paspoort. Oh ja?, zegt de minister, daar weet ik helemaal niks van.

Mijn ministerie heeft nooit zo'n paspoort afgegeven. Had onze Bruce een paspoort op de zwarte markt geritseld! Veel Afrikaanse dan dat, kan toch eigenlijk niet. Een geinig jong, die Grobbelaer.

De controversie wordt op karakteristieke wijze opgelost. In de laatste oefenwedstrijd maakt de opgestelde Zimbabweaanse doelman een aantal forse blunders. Men fluistert dat hij dat met opzet doet, omdat Bruce bij al zijn medespelers zeer geliefd is. Vervolgens moet de minister wel met een echt paspoort voor de dag komen om een dreigende volksofstand in de klein te smoren. Grobbelaer verdedigt vanaf nu de kleuren van zijn geliefde vaderland. Zo hoort het ook. De man houdt volgens mij meer van het jolige Zimbabwe dan van het koude Engeland. En dat is te zien. De voetbalbond is zo arm dat de spelers regelmatig hun maaltijd moeten gebruiken in een armzalig derderangs cafetaria. Zitten ze allemaal achter een bordje patat, zit onze Bruce als enige achter een bard gele maïsmeel. Een geinig jong, zei ik al.

Als Homela vertrokken is, laat ik mij buiten op mijn muurtje in de tuin neerzakken. Moe ben ik. Shula komt met de laatste cola aanzetten. De laatste? Dat gaat snel. Een aflopende reeks. Er is een tijd geweest dat ik alle 24 flesjes van de krat alleen opdronk. In Zambia trouwde ik met Dyness; ieder 12 flesjes. Patricia meldt zich als cola gebruiker; 8 flesjes per hoofd. Met Kevin erbij blijven er nog 6 over. Mikky en Mwenya lusten ook; het geïndelde daalt tot 4. En nu mijn gezin uit tien personen bestaat mag ik blij zijn als ik per krat twee flesjes kan bemachtigen. Drink ik derhalve minder cake? Ik koop gewoon meer kratten.

In mijn jeugd had ik een theorie dat je niet alles op kan schrijven wat je meemaakt. Want als dat ongeveer net zolang duurt als de gebeurtenissen zelf, kan je maar de helft van je leven leven, en zit je de andere helft te schrijven. Dat was toen echter echt theorie: zoveel maakte ik heus niet mee. En ik had welbeschouwd zeeën van tijd om het neer te schrijven. Nu echter begin ik deze these te herontdekken. Herontdekken? Dat lijkt bijna wel Belgisch.

Niet dat ik mij steeds meer werk op de schouders haal, maar het valt er vanzelf op. Vandaag heb ik alle eindexamen klassen lesgegeven, de jaarlijkse schoolmarathon in goede banen geleid, en de oudermiddag georganiseerd. Een fantastisch succes. De headmaster zit weer eens in Bulawayo. Als zijn vervanger heb ik een ludieke raad van mijn collega's opgevolgd. Gratis bier voor de ouders. Lokaal gebrouwen, dus spotgoedkoop. Uit emmers te drinken. Het is nog nooit zo druk geweest. Heel Chinotimba op het schoolterrein. Zelfs die enkele families die geen kinderen bij ons op school hebben. Feest.

Maar wel vermoeiend. Iedereen wil Mr. Van spreken. Prachtig. De ouder~ starten een waterval van duizenden woorden Ndebele over mij uit. En ik maar knikken. Of schudden, al naargelang de intonatie. De studenten vertalen zo'n verhaal in een tiental engelse woorden. Niet omdat dat een bondige samenvatting zou zijn, maar omdat ze er filet veel meer kennen. Mijn engelse antwoord van minstens een kwartier blijkt ook bondiger te kunnen. Een tweetal Ndebele woordjes volstaat meestal, waarna de ouders tevreden aan hun volgende emmer bier beginnen.

Ik heb de laatste tijd fantasieën van een oude dag waar ik na mijn vijfenzestigste absoluut niets meer am handen heb. Geen hobby's, geen boeken, en geen wandelingen. Vooral geen wandelingen. Ik verbaas mij er vaak over dat er ook jonge mensen bestaan die alvast voor opa oefenen door af en toe een "stukje te gaan wandelen". En wat is daar dan de bedoeling van, vraag ik mij in alle oprechtheid af. Ze komen weer terug waar ze begonnen zijn, de totale verplaatsing is gelijk aan nul. De hoeveelheid arbeid (kracht maal afgelegde afstand) is dus ook gelijk aan nul. Schiet je lekker mee op.

Geen wandelingen, geen lulpraatjes, geen thee visites. Helemaal niks. En als mijn honderd en drieëntachtig achterkleinkinderen dan vragen waarom opa zo lui is, kan ik met een zeker waarheidsgehalte antwoorden: opa heeft al genoeg gedaan in zijn turbulente even.

Maar dat zal na een paar uur ook wel weer gaan vervelen.

's Avonds druk ik voorzichtig op het hoofdje van mijn pinguïn. Het schuifje komt hortend en stotend naar buiten. Zonder tandenstoker. Die verkopen ze hier filet. De pinguïn hapt lucht. Maar toch is dat filet helemaal zinloos. Het is net als met het leven. Het lijkt misschien op het einde alsof je filet opgeschoten bent. Heel langzaam richt de pinguïn zich weer op. Toch voel ik me beter. Het gaat om de beweging. Het op-weg-zijn zelf.

En het gaat nooit om bezit. Het gaat om de zorg.

In het oosten van Zimbabwe liggen prachtige thee- en koffieplantages. In bezit van de één of andere Anglo American Company. Alles op deze wereld is het bezit van Amerika, Europa en Japan. Dat is een soort afspraak. Een vreemd verschijnsel. Als we nu het universum op maandag en woensdag en in het weekend eens uit zouden lenen aan de Derde Wereld. Of nog iets eenvoudiger: als we al die plantages nu eens gewoon terug zouden geven aan de mensen die er wonen. De Afrikaanse mens bezit niets. De Afrikaanse mens zorgt voor zijn land.

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Er bestaan er nog veel te veel van.

Dyness heeft besloten dat wij groenten in de tuin gaan verbouwen. Dus sta ik een klein winkeltje voor tuinartikelen te snuffelen naar zaadjes. Achter de toonbank staat Sambulo Ncube, een oud-student. Hij is de vriendelijkheid zelve.

Terwijl ik sta te zoeken, komt er een blanke vrouw van onbestemde leeftijd binnen. Sambulo toert zijn mooiste glimlach op zijn gelaat en spreekt:

- *“Good morning, Madam, can I help you?”*

— *“First of all I will decide for myself if the morning is good or bad. Secondly I am definitely not a Madam but a Miss. And how can you think that your kind of people can help us. You have never helped anybody in your life. You have destroyed our beautiful country. So you better stop smiling so foolishly and give me some rat poison.”*

Op dat soort momenten kan ik me moeilijk beheersen. Mijn mond praat nog voor mijn verstand de woorden kan vormen.

- *“Should he pack it for you, or are you eating it here?”*

Er blijft altijd nog de troost. Eens zal ook dat soort mensen uitsterven.

Sharp Mufana,

Voor de kust van Gabon is een Zambiaans vliegtuig neergestort. Het hele nationale elftal was aan boord. En voor die wereldvreemde mensen die denken dat er meer dan één echte sport op de wereld bestaan: wij bedoelen hier het nationale voetbalelftal.

In Zambia is voetbal niet alleen volkssport nummer één, het is bovenal de enige ontsnapping uit alle ellende. En het is omgekeerd evenredig. Hoe slechter het economisch gaat met het land, des te beter gaat het voetballen. Het ging de laatste tijd uitstekend met het 'soccer team'.

Er zijn geen overlevenden. De lijken spoelen verminkt aan op de kust van Gabon. Het land rouwt. Elke speler was zo niet bekender dan toch in ieder geval geliefder dan de president. Op de tv houdt de oude sport commentator Dennis Liwewe een afscheidsspeech voor elk van 'zijn' jongens. They are gone. Maar als zijn vriend, coach, oud international en volksheld Geoffrey Chitalu aan de beurt is, kan hij zich niet goed houden. De tranen springen in zijn ogen en zijn stem trilt. De camera zwenkt naar de dame en heer die het programma presenteren. Die huilen ook. Terug naar de studio. De omroepster huilt ook. Heel Zambia huilt, weken achterelkaar.

Ze worden in het stadion van Lusaka begraven. De meest bizarre opstelling die ik ooit gezien heb. Geen 4-2-4 of 4-3-3. De doodskisten staan in een macabere rechte lijn op het veld. Van het ene doel naar het andere. Het yolk zit een dag, een nacht, en weer een dag op de tribunes om afscheid te nemen van haar helden.

Over de verdachte omstandigheden en andere details van het ongeluk is al zoveel gezegd dat ik daar maar niet over doorga. In plaats daarvan vertel ik liever over mijn kennismaking met het Zambiaanse voetbalelftal. Dat was net na de onafhankelijkheid van Zimbabwe:

△△△

(1981, Lusaka, Zambia)

Op het trottoir zitten de bedelaars op een rij. Kreupele, blinde en zieke mensen. Even verderop wordt gehandeld. Jongens proberen hun zelfgemaakte schilderijen te verkopen. Kinderen maken van ijzerdraad prachtige speelgoedauto's. Een oude vrouw zit achter een stapeltje ongepelde pinda's en een andere heeft een aantal coca cola flesjes uitgesteld, gevuld met ranja. Na het drinken de flesjes graag weer inleveren.

Op straat probeert een taxichauffeur tevergeefs zijn wagen aan te duwen. Er wordt driftig getoeterd en geschreeuwd. Bouke en ik besluiten hem een handje te helpen. We ontwikkelen met z'n drieën een duizelingwekkende snelheid. De man springt met een fraaie boog in zijn auto. Echt moeilijk is dat niet. Alle deuren ontbreken.

We schieten hotel Pamodzi binnen, en ik trakteer Bouke op een coca cola flesje, gevuld met coca cola. Ook in dit toch wel sjeke hotel kost zo'n flesje precies 17 ngwee, oftewel 34 cent. Dat is de van staatswege vastgestelde prijs. Een maatregel die ik zelf verzonnen zou kunnen hebben. De ober vind dat ik op John Lennon lijk. Ik vind dat de ober op Happy Sikazwe uit three yellow lijkt. Dat klopt, het is zijn broer. Vanaf dat moment is alle cola zelfs gratis. En ik begrijp nu ook de reden van de economische crisis. Een familielid of een bekende laat je niet betalen. En heel Zambia is tenslotte familie van elkaar. 'Waarom ook niet', denk ik. Wat kan ons die economie schelen. Mensen zijn belangrijker dan geld. En de cola smaakt uitstekend.

Als we naar buiten lopen botsen we tegen een geparkeerde taxi op. Een buitenkans die we niet kunnen laten schieten. Wij nemen plaats op iets wat eens een achterbank geweest moet zijn. Zoals gewoonlijk zijn alle ruiten gebroken. Zo hoort dat blijkbaar. Maar voor de rest gaat alles prima. We hoeven zelfs niet te duwen. De chauffeur rommelt even met de electriciteitsdraadjes onder het dashboard en de motor start zowaar. Met volle vaart naar Cairo Road, de Kalverstraat van Lusaka.

Al gauw blijkt dat de motor het enige is dat werkt. Wij helpen bij het aangeven van de richting door driftig met onze handen buiten het raam te zwaaien. De chauffeur speelt zelf voor toeter, een onmisbaar instrument hier. De koppeling slipt, zodat wij op kruisingen niet snel op kunnen trekken. We worden herhaalde malen bijna getorpedeerd. De oplossing van de chauffeur is simpel, vanaf dit moment wordt er geen vaart meer geminderd.

Cairo Road is zelfs een tweebaans weg. De Zambianen maken er echter eigenhandig een vierbaans weg van door met zoveel mogelijk voertuigen naast elkaar te gaan rijden. Als er wat weinig ruimte is, worden er hier en daar wat beleefde duwtjes uitgedeeld. Zo worden de auto's steeds smaller met als gevolg dat er weer meer naast elkaar kunnen rijden. Bouke geniet met volle teugen. Hij mocht van z'n moeder nooit in de botsautootjes.

Bij één van de weinige stoplichten die Zambia rijk is, stappen wij uit. Dat vereist enige katachtige sprongen. Het stoplicht staat weliswaar op rood, maar dat schijnt hier weinig indruk te maken op de gemiddelde automobilist.

Wij proberen inkopen te doen voor school, maar het wordt ons al snel pijnlijk duidelijk waarom we op het platteland geen cooking oil, meel, schriften, en potloden meer konden krijgen. Omdat ze hier in de hoofdstad ook niet meer voorradig zijn. Het enige wat we tegenkomen zijn de ons zo vertrouwde tandpasta, vaseline en olielampen.

Toch is ons bezoek aan één van de Indische winkels niet tevergeefs:

Tussen een stapel olielampen ontdek ik een wc waar ik mij van een opgeblazen gevoel probeer te ontdoen. Na gedane arbeid zoek ik tevergeefs naar WC-papier. In de hoek staat een klein kommetje met water. Een Indische gewoonte vertelt de glimlachende winkelier mij even later. Ik verlaat de winkel. Een ervaring en een tube tandpasta rijker.

Als we buiten weer van de zon genieten, worden we bijna omver gelopen door Bob Hill uit Mporokosso. Hij is op weg naar het Independance Stadium om aldaar de voetbalinterland Zambia-Zimbabwe te gaan aanschouwen. Zambia-Zimbabwe, de uitspraak alleen al. Mijn ogen beginnen te twinkelen. Die van Bouke ook, al is dat wat moeilijk met zijn verbijzeldde pupil. Wij sluiten ons aan en laten ons gedrieën door de massa meevoeren.

Uit alle gaten en hoeken stromen de mensen toe. Ons aantal groeit. Het lijkt Ivanhoe wel. De feestelijke optocht bereikt na een lange voettocht het stadion dat buiten de stad ligt. Het gedeelte dat zich dat kan veroorloven begeeft zich naar binnen. Het overgrote deel neemt echter plaats op de bergen rondom het stadion. Tienduizenden, die te ver weg zitten om het spel te kunnen volgen, maar wel voor de nodige mentale steun zorgen. Het is een indrukwekkend gezicht.

Voordat de wedstrijd begint stuift er een open zwarte limousine de atletiek-baan op. Bob, Bouke en ik reageren verbaasd; het publiek enthousiast. Pas als ik de witte zakdoek zie die de man in de auto ons toezwaait, gaat mij een lichtje op. Dat is onze president. One nation. One leader. That leader? Doctor Kaunda Kenneth Kaunda in levende lijve met zijn zakdoek. Hij houdt van voetbal. Het Zambiaanse elftal heeft niets voor niets als bijnaam "the K.K. eleven".

Opeens moet ik weer denken aan die middag in Amsterdam. Ed van Thijn leest hakkelend een toespraak op. Maar Kaunda heeft geen papiertje nodig. Voordat hij met zijn toespraak begint wil hij eerst even zijn landgenoten toezingen. Hij zet in en de aanwezige Zambianen vallen hem bij. Met zijn prachtige zware stem doet hij de solo's. 'Ti-ende pamodzi mutima umo.' 'Laten wij vooruit gaan met één hart' Iedereen klapt op de maat en er wordt meerstemmig en zuiver gezongen. Ik glunder en Ed staat er wat bedremmeld bij. Een swingende president.

Daarna spreekt hij bedachtzaam en toch gedreven over de dreiging in zuidelijk Afrika. Als het tot een uitbarsting zal komen dan zal iedereen verantwoordelijk zijn voor de ontelbare doden, 'It will make the French revolution look like a sunday morning picknick' En altijd is daar die witte zakdoek in zijn hand. Zijn persoonlijk konijnenpootje. Als hij echt begint te zweten verdwijnt zijn andere hand in zijn zak en komt daaruit nog een zakdoek tevoorschijn. Een wat meer verfrommeld exemplaar dat gebruikt wordt om het hoofd te deppen. Er is niemand in de zaai die zelfs maar durft te glimlachen. Het is duidelijk. Hier staat een man met een overtuiging.

Met een duizelingwekkende snelheid raast de auto over de sintelbaan alsof het een wedstrijd zou betreffen. En inderdaad, na enige tijd komt er een tweede limousine de sintelbaan op en wordt de achtervolging ingezet. Robert Mugabe, de president van Zimbabwe. Houdt zeker ook van voetbal. En wilde niet achter blijven. Ook lachen, ook zwaaien. Maar geen zakdoek.

Deze wedstrijd eindigt onbeslist. Mugabe nadert vervaarlijk slippend tot op enkele meters, maar een Afrikaanse atletiekbaan is niet zo breed dat twee auto's elkaar

kunnen passeren, laat staan twee limousines. Zo draaien zij nog enkele rondjes voordat Kaunda met een subtiele beweging van zijn zakdoek laat weten dat het wel genoeg is zo. De benzine is tenslotte schaars deze dagen.

De elftallen staan klaar. Het is tijd voor de volksliederen. Eerst dat van Zambia. 'Nkosi sikelele Africa'. Het stadion zingt mee. De bergen ook. Zoals altijd zijn wij weer ontroerd. Dit is een echt lied van een echt volk. 'Stand and sing of Zambia, proud and free. Land of faith and joy in unity' Daarna dat van Zimbabwe. He, dat klinkt bekend in de oren. Dat klopt, de melodie is exact hetzelfde. Bouke vertelt mij dat dat bij alle frontlijnstaten zo is. Dat is handig als ze een toernooi spelen, dan hoeven ze maar een plaat te kopen. Het stadion zingt weer mee. En de bergen.

De scheidsrechter fluit voor het begin en daarna niet meer. Het gaat hier onwaarschijnlijk sportief toe. En het is ons al snel duidelijk dat het niet om de doelpunten gaat maar om de oogstrelende acties. Dat voetbal een teamsport is waarbij je een bal ook naar een medespeler zou kunnen transporteren blijkt een geheel achterhaalde opvatting. Gelukkig. Op het veld zien wij de meest fantastische dribbels, schijnbewegingen en trucs. Een combinatie van Pelé, Eusebio en Cruyff en dat dan twintig maal. Of je nou linksbuiten bent of rechtsback, gepingeld moet er worden. Zelfs in het eigen strafschoopgebied is het ten strengste verboden de bal zomaar naar voren te schoppen. Eerst wordt de eigen keeper gepasseerd, daarna worden wat aanvallers door de benen gespeeld om tenslotte met een hakbal over het eigen hoofd de aanval op te gaan zetten.

Ook de Zambiaanse keeper pingelt volop mee. Op een gegeven moment -overschrijdt hij zelfs de middenlijn in één van zijn onnavolgbare rushes. Het publiek klapt zich het eelt op de handen. Niks geen 4-4-3 systeem. Niks geen dubbele laatste man. Met z'n elfen in de aanval. Het voetbalspel tot kunst verheven.

Alleen de keeper van Zimbabwe doet het wat voorzichtiger, maar dat is dan ook geen echte. Bruce Grobbelaar van Liverpool. Die is in Zimbabwe geboren en had natuurlijk zijn paspoort goed bewaard. Hij steekt met kop en schouders boven iedereen uit. Fysiek dan. Want voor de rest krijgt hij weinig applaus. Hij kan geweldig mooi de ballen uit de lucht plukken. Maar hij kan niet pingelen.

In de rust worden wij beziggehouden door een ondoorgrondelijke actie van de Zambiaanse mobiele eenheid. Compleet met echt traangas en in paniek wegstuivende toeschouwers. Ook onze ogen beginnen te tranen. Wij zoeken naar een zakdoek. En hij hoeft geeneens wit te zijn. Tevergeefs. Uiteindelijk offer ik dan maar mijn witte T-shirt op. Dat lucht op.

In de tweede helft warden de schijnbewegingen nog mooier. Voetbal is hier cultuur. Uiteindelijk wordt het 1-1. Maar het gaat niet om de uitslag. Het enige dat telt is de creativiteit. Voor even is iedereen de honger vergeten. Bij gebrek aan brood krijgt het volk spelen.

De zon staat nu laag en rood aan de hemel. Het stadion stroomt leeg. En de bergen ook. De donkere silhouetten van mensen en bomen steken prachtig af tegen de rode gloed. Voor het stadion schoppen kinderen tegen een bal gemaakt van oude lappen Met blote voeten en opgezette buiken. De keeper is linksbenig. Zijn rechtervoet is verlamd.

En wat doe je dan? Wij weten het niet. Gympies uit en vragen of we mee mogen doen. Dat mag, en wij storten ons al joelend in het strijdgewoel. Bouke en ik laten ons met opzet passeren. Bob hoeft daar geen enkele moeite voor te doen. De sfeer stijgt tot ongekende hoogte als een kleuter van een jaar of vier hem niet alleen de bal door de benen speelt, maar zelf ook door deze boeg heen glipt. Uiteindelijk wordt het 17-17. Maar het gaat niet om de uitslag. Het enige dat telt is het geschater van deze kinderen in dit droevige land. Bij gebrek aan hoop krijgen zij liefde.

Het is al donker als we in de sloppenwijken van Lusaka arriveren. Een grote zee van roestige golfplaten en afvalhout. Het zweet prikt in mijn ogen. Onze voeten zijn donkerrood van het stof. De gympies hebben we maar niet meer aangetrokken. Die van mij bungelen rond de nek van Bouke. Rond mijn nek bungelt de keeper die we netjes afleveren bij zijn moeder. Die heeft nog negen van die opdondertjes. Kunnen ze samen met hun vader mooi een familie-elftal samenstellen.

Vader blijkt twee maanden geleden bij een mijnongeval om het leven gekomen te zijn. Wij zwijgen beschaamd en kijken naar de grond. Van deze stilte maakt zij gebruik om ons voor het avondeten uit te nodigen. We zijn ontroerd. Het is duidelijk dat er in dit hutje honger geleden wordt. Aan de andere kant wordt het natuurlijk als een belediging ervaren indien wij zouden weigeren.

We eten buiten want in de hut zelf is geen plaats voor zoveel mensen. Nshima met vliegende mieren. Bob heeft het nog nooit gegeten, dus leg ik hem het recept even uit. Je neemt een teiltje met water en plaatst dat 's nacht onder een lichtje. De mieren vliegen op het licht af en landen soms op het water. Foute boel voor die mieren. Hun vleugels worden nat en te zwaar om weer op te stijgen. Je wordt wakker en in het water drijven honderden mieren, gratis en voor niks. Vleugels er uit trekken en opbakken. Dat kan in hun eigen vet. Alweer gratis en voor niks.

Het familie-elftal begint offensief. Wie in Zambia niet snel kan eten kan het wel vergeten. De handjes graaien en de kiezen malen en de mieren kraken. Snotterbellen worden afgeveegd en hoestende kinderen worden door hun broertje of zusje vriendelijk op de rug geramd. Wij stellen ons tevreden met een bescheiden rol op het middenveld. Het smaakt uitstekend maar bij sommige mieren heb ik het idee dat de vleugels nog geheel intact zijn. Voor de zekerheid drink ik nog een extra beker water.

Na het eten gaan de kleintjes naar bed. Maar er is geen bed. En ook geen deken. Ze slapen op de grond, dicht bij elkaar om elkaar warm te houden. Als de linksbuiten zich omdraait volgen daarna alle anderen. Het hoesten wordt langzaam minder en ook de snotterbellen drogen op. Het enige dat voor ons steeds weer overblijft is de schaamte.

En wat doe je dan? Wij weten het niet. Ik hou in het donker een kleine collecte. De opbrengst proppen wij in de gympies die wij als dank achterlaten. Dat lucht op. Zonder schoenen stap ik de stad binnen. Maar het gaat niet om het uiterlijk.

De volgende dag logeer ik bij vrienden. Die hebben een bed en een dekbed. En ze praten over de volgende vakantietocht. Ik trek mij terug in de verdediging. Op het toilet laat ik mij toch weer verrassen. Een lege rol. Wanhopig kijk ik om me heen. Aan het plafond hangt een olielamp. Op de grond staat een pot vaseline en in het vensterbankje ligt zowaar een tube tandpasta. Maar waar is nu dat kommetje met water?

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Meer dan tien procent van de Zambiaanse baby's is wees. Daar kunnen ze zelf bitter weinig aan doen. Niemand om ze op te tillen. Niemand om ze in de armen te nemen. Door iedereen verlaten. Door iedereen vergeten. Geen vader, geen moeder, niemand.

Hoe herken je een moeder? Doordat zij bij elke gelegenheid vraagt of je wel goed eet. Wij eten al maandenlang geel maïsmeel. Ondertussen zijn de noodrantsoenen gearriveerd. Een twintig-liter-blik aardappelpuree. Kan ik alvast oefenen voor het verzorgingstehuis. Hoef je niet te kauwen. Lekker toch.

Soms neemt men aan dat ik mensen die de hele wereld rondreizen bewonder. Dat is een misvatting. Natuurlijk mogen die mensen reizen wat ze willen, maar de wereld zelf schiet daar weinig mee op. Dat neemt niet weg dat sommige van die globetrotters hele leuke mensen zijn. Zo is er Frank van Rijn die de wereld doorfietst met fraaie opvattingen. Eerst at hij op zo'n reis elke dag macaroni. Dag na dag, maand na maand. Maar sinds kort is er een wereld voor hem opengegaan. Een vriend had hem laten zien hoe gerechten met kaas en tomaten te bereiden. Opeens zit er nu verrassend veel variatie in zijn menu. De eerste dag gewoon macaroni. De tweede dag macaroni met kaas, de derde dag macaroni met tomaten en tot slot de vierde dag macaroni met kaas en tomaten. Daarna begint de cyclus weer opnieuw.

Als je verbeeldingskracht maar groot genoeg is kun je dat nog wel uitbreiden. De vijfde dag eet je macaroni zonder kaas. De zesde dag macaroni zonder tomaten. De zevende dag macaroni zonder kaas en zonder tomaten. Enzovoort.

Hier in Zimbabwe is de verbeelding tot kunst verheven. Het aantal menu's is oneindig. Maïsmeel zonder kip. Maïsmeel zonder vlees. Maïsmeel zonder vis. Maïsmeel zonder groente. Je kunt het zo gek niet bedenken of de maïsmeel wordt hier zonder gegeten.

Patricia verlangt naar fricandellen. Daar schijnen vermalen koeienuiers in te zitten. Nou, en? Hier in Afrika zijn de "intestines" van een koe een delicatessen: de maag, pens, de darmen, glibberige galstenen, alles waar wij onze neus voor ophalen. Het is psychisch. Alles is psychisch, daarom heeft het woord "psychisch" geen enkele betekenis. Zodat je net zo goed kunt zeggen: Niets is psychisch. Als ze jou vertellen dat ze je favoriete paté bereiden met varkenskloutjes, stop jij dan met eten?

Binnenkort komt er wat variatie in ons menu. We zijn uitgenodigd voor de KZA vergadering in Bulawayo. Daar moet je voor opgeven met hoeveel man je komt. Nederlander kan het haast niet. Dat blijft voor een Afrikaan toch altijd nog onbegrijpelijk. Dat je eerst iemand moet opbellen voordat je op de koffie gaat. Dat de gehaktballen uitgeteld worden.

Mijn kinderen zijn van plan hun klasgenootjes mee te nemen. Aangezien Mikky en Shula tegenwoordig naar de kleuterschool gaan, komt dat neer op 281 stuks. Maar aangezien er een tekort aan kamers is, besluiten wij alleen onze eigen acht kinderen mee te nemen. Een onbeduidend aantal voor Afrikaanse begrippen. Maar voor de doorsnee Nederlandse DINKY's (Double Income, No Kids) meer een nachtmerrie. Of een utopie, wie zal het zeggen.

Ondanks die vermelde kamertekorten is er geen enkele kans dat ik een paar spruiten in Vic Falls achter laat. Ze willen nu eindelijk eens meemaken wat het is om onder een warme douche te staan. En wie ben ik om ze dat te ontzeggen. Intussen doe ik dan wel net alsof ik goed oplet tijdens de vergaderingen, dat heb ik er graag voor over.

Ondertussen merken we dat het tij zich langzaam keert. Kinderen krijgen raakt weer in de mode. Als doorgewinterde SIPKY (Single Income, Plenty Kids) doet mij dat deugd. Echtparen duiken in de boekenkast en halen de handleiding van dokter Springerop tevoorschijn. Encyclopedie voor de liefde in 1254 foto's met handleiding en gratis tube glijmiddel. Bezorgde huisvaders laten hun zaadleidingen weer aan elkaar naaien, omdat ze toch een wat vol gevoel krijgen van al dat sperma dat in de buikholte terecht komt. Aanstaaende moeders peuteren hun spiraaltjes eruit. De verkoop van condooms stukt. De paus glimt.

André en Lenie hebben ook de grote sprong gewaagd. Die hadden mij gevraagd of ik niet een leuke naam wist. Natuurlijk wist ik die. Zesentwintig namen, voornamelijk uit Afrika, die met een Z beginnen. Omdat hij met zijn achternaam Zegers zou gaan heten zou dat leuk allitereren. Eén van de mooiste vond ik Zod (de tegenstander van Superman). Of wat te denken van Zé, een Zuid-Amerikaanse voetballer. Zé Zegers, poëtischer dan dat, kan niet.

Toen het kaartje arriveerde, bleken mijn inspanningen voor niets geweest te zijn. Hij was gezond en wel ter wereld gekomen, maar wel scheen hij een meisje te zijn. Zo'n naam zat er fileet tussen. Gelukkig zijn ze wel voor de "Z" gezwicht: Zinzi Zegers. Klinkt ook leuk. Totdat ze met Wouter Hutsebaut trouwt. Zinzi Hutsebaut. Dat allitereert al wat minder. Als mijn dochters huwbaar zijn, zorg ik er mooi voor dat we tegen die tijd weer in Afrika zitten.

Eén van de dochters van Mandela heet ook Zinzi, geloof ik. Maar met de familie Mandela gaat het de laatste tijd wat minder. Eerst gaat Winnie in de fout en nu loopt de populariteit van Nelson ook flink terug. Zoals de radicalen hier opmerken: in de gevangenis bereikte hij meer dan nu. Cru gezegd, maar wel is het zo dat het voor de zwarte jongeren in de troosteloze townships erg lang lijkt te gaan duren voordat er eens iets gaat veranderen. Zij koesteren meer sympathie voor Chris Hani. Die stelt de wantoestanden energiek aan de kaak. En dat zal de Zuid-Afrikaanse regering vast niet ontgaan.

Vandaag krijgen we een kaartje van Corita en Marcel met de verheugende mededeling dat er ook bij hen nageslacht aankomt. En ze willen die direct aan ons komen laten

zien. Hopelijk zitten wij dan niet in Zambia. Want zoals één van mijn bezoekende vrienden het zo plastisch uit kan drukken:

Wat is een bezoek aan de Falls waard zonder dat oeverloze geouwehoer van Van Kooten die als een soort pseudogids onbenulligheden over je uitstort. Of wat moet je in Sprayview zoeken als Kevin daar niet zijn salto's maakt.

Waarschijnlijk zien we hen niet op de jaarvergadering, omdat Corita dan aan het persen is. En als ik het goed inschat, is Marcel wel voor een beetje modern gedoe te vinden, dus die perst dan mee. Dat maken we onder andere op uit een passage uit hun rondzendbrief die over zwangerschapsgymnastiek handelt. Het woord alleen al. Elk woord van meer dan vijftien letters moet als zeer verdacht aangemerkt worden. Als mijn schoonvader (22 kinderen) ook aan die zwangerschapsoefeningen had gedaan, had 'ie nu Olympisch kampioen turnen geweest. En had 'ie ook geen tijd gehad om zijn andere kinderen te voeden. Ik heb het hem wel eens proberen uit te leggen: ouderschapsverlof. Hij glimlachte.

En het leuke is dat het de baby allemaal worst zal wezen. Die ligt zo meteen in hun armen te spartelen. En daar gaat het allemaal om. Dat je voor het eerst je baby ziet lachen. Dat gevoel. Neem maar van mij aan, daar kan geen ouderschapsverlof tegen op. Ik spreek hier uit ervaring. Niet al mijn geouwehoer is oeverloos.

Nog zeven keer door de bocht en dan zit er neg een gelijkspelletje voor hen in. Maar niet heus, want tegen die tijd hebben wij er dan vast wel weer een stelletje ergens vandaan getoverd. Want ik hou van drukte. Privacy is hier een luxe die men zich niet wil permitteren.

We reizen af naar de vergadering. Op de receptie van het hotel in Bulawayo vraagt de blanke jongedame of er buiten nog een vrouw en kinderen bijhoren. Ja zeg ik glimlachend, wat dacht je van een stuk of acht. (Will eight do?) Als ze uitgelachen is, vraagt ze hoeveel ik er nou echt heb.

Maar die acht kinderen stappen parmantig overal doorheen. Prachtig vind ik dat. Die hebben er helemaal geen weet van dat ze met argusogen bekeken worden. Ze heb ik ook al gehoord dat er een enkeling in Nederland is die deze uitbreiding met enige reserve onthaald heeft. Die kan dan direct het dak op. Daar kan ik me echt niet druk om gaan maken.

Op de vergadering begrijp ik dat het KZA haar programma langzaam zou willen afbouwen. Zimbabwe zou zijn eigen beentjes moeten kunnen gaan doppen. Daar ben ik tegen. Tegen dat afbouwen, niet tegen het doppen. Alsof je alleen bij je broer op visite gaat als 'ie met een vijfde dubbele beenbreuk in het ziekenhuis ligt. Noem het solidariteit, noem het integratie, maakt niet uit, zolang het maar gebeurt. Zelf noem ik het samenleven.

Thuisgekomen wordt de drukte op een gezellige manier in stand gehouden door de Nederlanders die hier langs komen. Veel van de jongere toeristen die zich aan de

watervallen vergapen, komen ook bij ons in de township om het echte Zimbabwe te zien. En wij zijn dan nooit te beroerd om hun éézijdige macaronimenu wat aan te vullen. Juist, met gele maïsmeel bijvoorbeeld. Leuke mensen zijn het ever het algemeen. Met een gezonde dosis idealisme. Maar zoals bekend ben ik iemand die graag een rangorde aanbrengt in de prioriteiten.

Zo hebben veel van deze bezoekers tegenwoordig het milieugevoel. Vroeger in de PROVO tijd gingen wij daar ook nog wel de straat voor op. Maar eigenlijk was dat meer om de gevestigde orde eens flink door elkaar te schudden. En dezelfde bestuurders die ons teen door de politie lieten afranselen, zijn nu de gladde vertegenwoordigers van het schonere milieu. De bulldozer die het Amazone gebied omduwt, moet wel uitgerust zijn met een katalysator. Zulke ongein.

Een klein dilemma is dat. Op zich is het natuurlijk een goede zaak, dat groene gedoe. Maar het feit dat al die foute mensen met de verkeerde motieven erachter gaan staan, doet toch voorzichtig wat twijfel rijzen. Eco-wasmiddelen, eco-benzine, eco-spijkerbroeken. Mijn enthousiasme neemt af. Vooral als ze ons er hier mee lastig komen vallen. Dat ze hun hutten dubbel moeten isoleren omdat dat zo prettig is tijdens het verhongeren? Dat we minder moeten hakken omdat het bos gaat verdwijnen. Ja, kom zeg. Men hakt hier niet voor de open haard, men hakt hier om te overleven.

Steeds slechter kan ik er tegen. Het milieu, de koopkracht, werkeloosheid, wat zijn dat voor pietluttigheden in vergelijking met stervende kinderen? Wat meet je nou met dat gelul over de Dow Jones index, de belastingen, en het financieringstekort. Er gaan medemensen dood van de honger. Zouden we daar misschien eerst iets aan kunnen doen?

Zo moeilijk is dat niet als we dat allemaal zouden willen. In mijn prille jeugd dacht ik dat "Links" betekende dat we alles eerlijker zouden verdelen. En ik vraag me nu at wat "Groen" daarmee te maken heeft. Mijn Zambiaanse zwager zit niet direct te wachten op een ozonvriendelijke milieubeschermd bedrading in een vaatwasmachine. Hij zit te wachten op een snee brood.

Terug naar de bezoekers. Eén van deze globetrotters komt me heel bekend veer. Dat klopt, het is mijn zus Carla, die haar nieuwe nichtjes komt opzoeken. Leuk. We stappen samen langs de krotten van de township en de hutten op het Zimbabweaanse platteland. Het leven is hier te aanschouwen in zijn meest compacte vorm: Een golfplaat om onder te slapen en een pet om uit te eten.

En overal waar je komt, word je met open armen ontvangen. De baby's worden terstond in je handen gedrukt. Belangstelling alom. Er wordt voorgedaan hoe men kookt, hoe men eet. Elke gast is welkom. Zimbabwe is niet vol.

In Zambia zie je dezelfde lachende kinderen. Alleen hebben ze het daar nog slechter. Mijn zus begrijpt na het zien van deze Zambiaanse toestanden ook wel dat ik niet ze koud of warm kan worden van een parketvloertje hier of een nieuwe keuken daar. Ik

voel me verbonden met die mensen. Op mijn gemak in de achterbuurten zou je kunnen zeggen. So what? Ze vindt het vreemd dat ik niet direct alles uitdeel wat ik bezit. Dat komt omdat ze nog niet in Kalwala's Village geweest is. Het platteland van Zambia. En wat meer is, óns platteland. Wij moeten daarvoor zorgen, dat is momenteel onze eerste verantwoordelijkheid.

En die weegt soms zwaar. Dat is een iets serieuzer dilemma. Van nature ben ik vrij opgeruimd en probeer ik niet te veel te piekeren. Maar steeds vaker word ik door de omstandigheden gedwongen om mij zorgen te maken. Zo kan ik natuurlijk niet accepteren dat mijn geadopteerde kinderen teruggezet worden naar Zambia zonder dat ik daar toegelaten word. En ik zal altijd blijven vechten voor de kinderen in mijn Kalwala's Village. Ook al heb ik dan het gevoel dat het soms bijna door mijn vingers glijdt. Zoveel van die kinderen sterven nodeloos. Zoveel van die kinderen zijn bij hun geboorte al volstrekt kansloos. Zij zullen nooit vertroeteld worden. Dat trek ik mij steeds meer aan. Ik lijd daaronder. Is dat de ouderdom, is dat een sentimentele zwakte?

Nee, dat is mijn motivatie om er iets aan te veranderen. Ik zou niet weten wat ik anders met mijn leven zou moeten doen. Daarom zorgen wij. Sturen wij voedselpakketten, medicijnen, kleren en dekens. Geholpen door alle mensen die iets storten op de rekening van "Joy of a Toy".

Meer dan tien procent van de Zambiaanse baby's is wees. Daar kunnen ze zelf bitter weinig aan doen. Ik til Shula op, zodat ze in mijn armen kan slapen. Zij heeft misschien geluk gehad. Maar hoe moet het met al die anderen. Hoe moeten die zonder ouders in deze wereld overleven. De wezen van Zambia zijn voorgoed op mijn netvlies gebrand.

Tegen de muur van de lemen hut staat een oude witte wastail. Daar worden de kinderen door hun moeder in gewassen. Een meisje met een baby op haar rug komt naar buiten en probeert de teil te verslepen. Het ontbreekt haar aan kracht. Ik schat haar op een jaar of vijf. De baby op haar rug begint te huilen. Geen vader, geen moeder. Ik kan dat beeld maar niet vergeten.

En ik mag dat beeld ook niet vergeten.

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Vandaag zijn er weer een aantal kinderen bijgekomen die hun vader verloren hebben. De Zuid Afrikaanse regering heeft Cris Hani laten vermoorden.

Zo'n bericht roept altijd veel woede op onder de mensen in de Township. Gelukkig richt die woede zich niet tegen mij. De mensen zien mij niet als een blanke, maar als hun 'teacher'. Nu is het ook zo dat het grootste gedeelte van mijn gezin zwart is. Een minderheidsgroepering wordt gevormd door mijn drie "koffiejongens" en slechts tien procent is wit. En dat vind ik wel goed zo. Integratie.

Daar zijn wij sterk in. Wij integreren wat af. Het huis zit altijd vol met vrienden, kennissen, burens, collega's, studenten en anderen. Mr. Simwanza is zo'n vaste bezoeker. Van oorsprong Zambiaan slijt hij nu zijn pensioenjaren in Chinotimba. Er is echter een klein probleem hij heeft geen pensioen. Dus maakt hij olifantjes van hout. De winst zet hij om in bier. Hoe zijn vrouw rondkomt, is een raadsel. Zij bezitten een hut met twee kamers. De ene wordt in beslag genomen door een andere familie, hetgeen betekent dat er een ruimte van drie bij drie overblijft voor de familie Simwanza.

Als we op bezoek gaan, wordt de tafel met twee stoelen buiten gezet, anders passen we er niet in. Met die tafel en de twee stoelen heb ik dan ook direct het gehele bezit van de familie omschreven. Dacht ik. Later blijkt dat ze die geleend hadden.

Telkens als de huur betaald moet worden, maken we een afspraak. Ik zorg voor het geld en in ruil daarvoor belooft hij dan een aantal olifanten voor mij te snijden. Als het eten echt helemaal op is, maken we dezelfde afspraak. Als er medicijnen nodig zijn idem dito. Ik heb nog honderden olifantjes te goed.

Voor elk van onze kwalen weet hij een probaat middel. Heel vaak komt hij met wortels en kruiden aanzetten die we dan volgens vaste instructies moeten bereiden om aan een zekere dood te ontsnappen. Wij verzekeren hem dan dat we dat beslist zullen doen. Ook is hij altijd gewillig om te demonstreren hoe je je maaginhoud naar buiten kan laten komen door het kauwen op specifieke bladeren. Of op welke plaatsen je met een scheermesje moet snijden om je zieke bloed af te tappen. Ik voel me steevast een stuk beter bij de gedachte dat ik al deze raadgevingen gelukkig in de wind kan slaan. Alles is psychisch.

Voor zijn eigen gezondheid vreest hij vaak. Eerst waren er veel mensen die pijn in het hoofd kregen en daarna aan cerebraal malaria overleden. Maar de laatste tijd zijn er ook patiënten die geen hoofdpijn voelen, maar wel plotseling met die dadelijke cerebraal malaria te maken krijgen. En dat, zegt hij bezorgd, geeft te denken. Want hij voelt de laatste tijd ook geen enkele pijn in zijn hoofd.

Timothy Ncube, één van mijn collega's, luistert aandachtig toe. Hij is flink beschonken en zijn hele broek is nat. Alsof iemand een emmer over hem uitgestart heeft. Hij merkt er zelf niks van. Vanwege zijn voorliefde om zijn ellende te verdrinken is hij door de headmaster ontslagen. Timothy vertelt een onsamenhangend verhaal over zijn laatste kans.

De headmaster had hem naar de middelbare school van Tsholotsho gestuurd om te proberen een transfer te regelen. Dat is hier vrij gebruikelijk. En aangezien hij in die streek geboren is, vond hij het als laatste noodmiddel wel geslaagd. Bij het vertrek had hij van zijn baas nog het bevel gekregen om zich voor één keer netjes te gedragen. Aangekomen in Tsholotsho had hij zich eerst naar de bar begeven. Aldaar zette hij zijn reisgeld voor de terugtocht om in alcohol en begon hij zijn traditionele ludieke ruzie met een barbezoeker. Je moet dat bij Timothy nooit zo serieus nemen, maar dat wist de bezoeker natuurlijk niet. Zo liep dat nog aardig uit de hand. Hij werd zo dronken dat hij op weg naar de wc enkele deuren teveel doorgegaan was, zodat hij ongemerkt weer in de bar terecht kwam. Denkende dat hij zich in het toilet bevond, had hij daar in het openbaar zijn friemel tevoorschijn gehaald en was hij aan het urineren geslagen. Zijn verbaasde tegenstander ken nog net opzij springen.

De transfer ging niet door. De tegenstander bleek de headmaster van Tsholotsho Secondary School te zijn.

Even later vervoegt zich Ignatius Dube in de woonkamer. Altijd in voor een geanimeerd gesprek. Dat valt mij op. Dat de studenten hier heus niet minder intelligent zijn. Ze gaan zonder uitzondering allemaal een onzekere toekomst tegemoet louter en alleen omdat het toeval heeft bepaald dat ze hier in de Derde Wereld geboren zijn. Sommigen zullen harder werken dan menige westerling en toch zullen zij sterven van de hanger. Niet iedereen staat daar bij stil. In het Westen hebben wij de zogenaamde beschaving en welvaart, maar hoeveel van ons hebben daar dan een essentiële bijdrage aan geleverd. Ik heb de telefoon niet uitgevonden. Heb jij de computer geconstrueerd? Maar toch hebben we het vaak over wat "wij" hebben opgebouwd. En ik vraag me steeds vaker af of we daar wel zo trots op moeten zijn. Is dat het woord beschaving wel waard, als je je burens laat verhongeren? Als je alleen aan jezelf denkt. Heeft dat dan niet meer te maken met egoïsme, met macht?

Ignatius laat mij zijn nieuwste ontdekking zien. Verleden week had ik hem verteld dat er nu draadloze telefoons bestaan. In het engels: "A cordless phone". Hij heeft daar op voortgeborduurd. In zijn handen bevindt zich een touwtje: "A phoneless cord". Een telefoonloze draad. Hij lacht.

Zoals iedereen hier lacht. Het optimisme is standvastig. Voor een gedeelte komt dat doordat men elkaar moed inspreekt. Iedereen bezoekt iedereen. Het gaat hier om de mensen, louter en alleen om de mensen. De gehaktballen worden niet uitgeteld. Er is geen gehakt.

Onze headmaster komt de feestvreugde in de huiskamer nog enigszins verhogen. Hij heeft zojuist vernomen dat we zijn uitverkozen om A-level school te worden. Ik realiseer me dat ik deze zin beter niet op had kunnen schrijven want dit gaat me zeker een kwartier uitleg kosten. Maar goed, degene die over een aantal jaren zelf ook in Zimbabwe les gaan geven, moeten het toch allemaal weten:

We kennen hier maar één soort middelbare school, die heeft vier klassen en leidt op tot het zogenaamde Cambridge overseas O-level exam. De "O" staat hier voor: "Ordinary". Zo "gewoon" is dat voor Zimbabweaanse begrippen echter niet. Op het platteland zijn er nog steeds vele kinderen die het examen nooit halen, omdat ze op het land moeten werken of omdat ze het schoolgeld niet kunnen betalen. Als je in vijf vakken slaagt, haal je je "school-certificate". Vroeger een soort verzekering voor een baan, momenteel net zoveel waard als een lege spaarkaart voor Texaco zegeltjes.. Als je naar de universiteit wilt of een baan op de kop wilt zien te tikken, heb je eigenlijk Cambridge A-level nodig. De "A" staat hier voor "Advanced".

Sommige middelbare scholen (de A-level schools) hebben voor dat doel een vijfde en zesde klas. Daar zitten veel minder studenten per klas in, het topje van de zalm. Je doet dan in hoogstens drie vakken eindexamen op A-level niveau. En je krijgt dan ook heel wat uurtjes per week les in zo'n vak, oplopend tot 15 uur of meer. Het nivo is vrij pittig. Bij wiskunde bijvoorbeeld lossen ze integralen op die Brinkman voor altijd boven zijn pet zullen gaan. De grootste klacht die je dan ook hoort is dat ze er op de universiteit daarna niks meer bij leren. In vergelijking tot de gewone scholen zijn er maar weinig van die A-level schools. In de meeste bush-schools van de rural areas slaagt er nooit iemand voor zijn O-levels, dus die kunnen de A-level wel schudden.

Om je een idee te geven: Verleden jaar schreven er 200 000 studenten hun O-level examens (gemiddeld in zo'n vak of zes) en meer dan 80 000 daarvan zakte voor elk examenvak dat ze deden. Je moet met ongelooflijke goede resultaten slagen, wil je naar zo'n A-school kunnen.

De meeste staan in de steden en zijn goed uitgerust. Een overblijfsel uit de koloniale tijden, dat waren dan de zogenaamde witte scholen. In het Shona gebied staan er ondertussen ook aardig wat, want President Mugabe is een Shona, nietwaar. Hier in Matabele land, de rivalen van de Shona's, hebben we van alles minder: projecten, ziekenhuizen, schalen.

Nu is er nogal wat opschudding ontstaan. Een jaar geleden vond ik dat het wel weer tijd werd voor een ludieke actie in een wat groter verband. Want dat is één van de dingen waar ik nog steeds onvoorwaardelijk in geloof: Onderwijs voor iedereen. Mensen denken. Daar zijn het mensen voor. En gedachten moeten uitgewisseld worden. Het gaat niet alleen om kennis, het gaat om de ideeën.

Overall ben ik gaan rond roepen dat Hwange (waar wij onder vallen) en Binga district (dat aan het onze grenst) de enige twee districten van het land zijn, waar geen enkele A-level school is. Terwijl die twee districten samen een gebied bestrijken waar

Nederland vele malen inpast. Op een gegeven moment was president Mugabe weer eens bij ons in Vic Falls op bezoek om iets onduidelijks te openen. Samen met de headmaster vroeg ik hem of het niet leuk zou zijn als hij volgende keer de eerste steen zou kunnen leggen van een A-level school. "Mompel, mompel", was het antwoord.

Nu vertelt de headmaster ons dat hij de uitleg van het "mompel, mompel" ontvangen heeft: Wij zijn als Mosi aangewezen om een A-level afdeling op te richten. Iedereen reageert enthousiast. Behalve de kinderen. Shula knipt nog steeds onverstoord alle hartjes en klavertjes uit mijn nieuwe speelkaarten. En Mikky plakt postzegels op de examens van Four Blue. Mwenya kijkt of je met een viltstift ook op de muur kunt tekenen. Gaat goed zo. Ik heb het altijd al gezegd: Opgroeien gaat vanzelf. En dat is heus niet alleen uit gemakzucht. Soms heb je met een vrije opvoeding heel wat meer te verduren dat met een autoritaire.

In de dagen die volgen besef ik pas goed dat wij geen enkele pepernoot hebben om zoiets op te zetten. Niks. Geen elektriciteit. Geen bibliotheek, geen boeken, geen pennen, helemaal nada.

De rare situatie is nu ontstaan dat ik samen met de headmaster op twee fronten fondsen moet zien te werven. Aan de ene kant schrijven we brieven naar ambassades en andere donoren om een paar ton te bemachtigen voor nieuwe klaslokalen, en hostels. Aan de andere kant moeten we ook door, dus bedelen we nog steeds overal om de dagelijkse behoeften. En het gekke is dat we daar veel meer plezier aan beleven. Die ambassades geven dan soms wel wat, maar de manier waarop doet het ergste vrezende voor de nieuwe wereldorde.

Dan is het heel wat guitiger om pakketten uit Nederland te ontvangen. Van het Alberdinck Thijm College bijvoorbeeld. Klasse! Of van het Rudolf Mees instituut. Thanks. Of van de Nederlandse basisscholen. Prachtig toch dat iemand zijn lievelingspuntenslijper opstuurt. Van "geven" word je alleen maar rijker. Van binnen. En het gaat alleen om die binnenkant.

Ondertussen heeft het K.Z.A. die ons uitzendt, ook een actie gestart voor Zimbabweaanse leerlingen. Door die actie en via andere officiële kanalen hebben wij toch een aantal leerlingen binnen kunnen houden die anders buiten de school zouden zijn gevallen. We doen ons best.

Ook vrolijk word ik van brieven van mensen die zich afvragen hoe ze iets zinnigs zouden kunnen gaan doen met hun leven. Als je "later" (dat komt altijd eerder dan je denkt) in een ontwikkelingsland wilt gaan werken, kan je kiezen uit twee methodes: Je vertelt het zo vaak aan iedereen die het wil horen dat je op een gegeven moment wel zal moeten om je gezicht te redden. Of je houdt je stil en verbaast plotseling iedereen door je baan/echtgenoot op te geven en af te reizen. Zolang je maar niet tot de categorie gaat behoren die het er altijd over heeft en het nooit doet. En die vervolgens in het bejaardenhuis verzucht; had ik het maar gedaan. Aan één Pronk hebben wij meer dan genoeg, zou Freek de Jonge zeggen.

Maar ook in Nederland zelf kan je ontwikkelingswerk doen. Dat is een rustgevende gedachte voor die mensen die wel solidair willen zijn, maar die niet af wensen te reizen naar de Derde Wereld. En daarom schrijf ik het ook. Want als je diep, heel diep, tot op het bot bij mij naar binnen kijkt, dan geloof ik er niks van.

Waarmee ik direct mijzelf veroordeel. Al mijn jaren in Nederland zijn in zekere zin verloren ondanks de goede bedoelingen. Als iemand in het water verdrinkt, dan kan je alleen in het water springen. Op de kade een plan bedenken helpt op dat moment niet. En zelfs als de kade zo hoog is dat je van tevoren al weet dat er geen kans op redding is, dan nog kan je niets anders doen dan springen. Omdat je niet iemand kan zien verdrinken. Dat kun je niet verwerken.

Maar juist op het moment dat je denkt dat zoiets onmogelijk is, zijn er mensen die het tegendeel bewijzen. Die de kade zo hoog mogelijk willen maken. En ook best bereid zijn andere mensen daarvan af te duwen. Men kan hen op niets menselijks betrappen.

Shula knipt ondertussen de ruiten en de schoppen. Van Centrum Democraten heeft zij gelukkig nog nooit gehoord.

- van Kooten -

Sharp, mufana.

Met rode oortjes zaten wij vroeger zondagmiddag voor de radio. Vooral als we het totoformulier hadden ingevuld. Zo'n stem vergeet je je leven lang niet meer: Hier is Frits van Turenhout met de voetbaluitslagen. Fortuna-Sittardia:1 -4; ADO-NOAD: 3-3; Ajax-Feyenoord: 5-3; MVV-GVAVV: 2-3. Van 0-0 hadden ze nog nooit gehoord.

In die tijd was MVV een voetbalclub. Om precies te zijn: de Maastrichtse Voetbal Vereniging. Maar nu vul ik vandaag acht formulieren in vijfvoud in om een MVV aan te vragen voor mijn geadopteerde dochters. Een Machtiging tot Voorlopig Verblijf. De Nederlandse ambassade heeft er een hard hoofd in. Dat gaat volgens hen nog aardig wat problemen opleveren.

In ieder geval mogen mijn meisjes Nederland zomaar niet in. Nederland raakt immers vol, als je de meeste politici mag geloven. Eerst dacht ik dat dat weer van dat onzinnige modieuze gebral over een te volle aarde was. Als je ooit nog eens door de enorme leegtes van Zimbabwe reist dan beseft je dat er heus wel plaats genoeg is. Maar het is wel handig als je de overbevolking overal de schuld van kan geven. Overbevolking m'n neus.

De hele wereldbevolking past makkelijk in de Fievopolder. In een stukje van 33 kilometer in het vierkant gaan meer dan een miljard vierkante meter. Dan heb je al heel wat meer ruimte per persoon als op een house party. En deze wereld kan genoeg voedsel opbrengen voor wel driemaal de wereldbevolking. Alleen schort het een beetje aan de verdeling.

Blijkbaar had ik het niet helemaal goed begrepen. "Nederland raakt vol" heeft niets met overbevolking te maken. Als dat echt zo was dan zouden we bijvoorbeeld een ludieke loterij kunnen organiseren wie er zou moeten emigreren. "Nederland raakt vol" blijkt een politieke vertaling van een borrelend gevoel onder het volk: Nederland is alleen te vol voor mensen die niet wit zijn. Verjaardagspraat. Ze zijn zo schattig als ze klein zijn, maar als ze eenmaal ouder worden, kunnen we ze maar beter het land uitzetten. Tenzij ze natuurlijk heel goed kunnen voetballen.

Daarom moeten wij nu met die tijdelijke verblijfsvergunningen aan komen zetten. Anders krijgen we taferelen zoals indertijd met Patricia. Dat we wel op Schiphol aankomen, maar dat we eerst meer dan een halve dag in een kantoor moeten doorbrengen voor je als een soort leprapatiënt naar buiten mag. En daarna gelijk door naar de vreemdelingenpolitie.

En wat ik mij toen en nu nog steeds afvraag is wat men dan voor opties in gedachten heeft. Willen ze zo'n kind (Patricia was toen een jaar of twee) met een koffertje en een

tandenborstel en een enkeltje Zambia op het vliegtuig zetten? Met een folder van postbus 51: Hoe je als tweejarige het best kunt overleven zonder je ouders.

Het leven wordt complex. Mijn vier dochters hebben de Zambiaanse nationaliteit. En de Zimbabweaanse ambtenaren lijken wat onverzettelijke stupiditeit betreft wel wat op de Nederlandse collega's. Na het einde van mijn eerste contract dat officieel op 31 augustus afloopt krijgen mijn Zambiaantjes geen verblijfsvergunning meer. Het zijn dan wel mijn kinderen, en ze hebben ook wel mijn achternaam, maar niet mijn nationaliteit. Dus worden ze na het einde van het contract onder dwang het land uitgezet.

En aangezien ik mijn kinderen niet in de steek laat, kan er van verlenging geen sprake zijn. Zelf krijg ik in Zambia geen verblijfsvergunning. Vandaar dat wij alleen nog maar in Nederland terecht kunnen. Maar de MVV's blijven voorlopig verdacht lang uit. Dat ligt zeer gevoelig volgens de grimlachende dame achter het ambassadeloket. En waar moeten we dan naar toe, vraag ik haar. Dat is haar probleem niet.

En ik altijd maar denken dat Zimbabwe gewoon een andere plek was op dezelfde wereld. One world, one voice. Dat die grenzen nu onderhand wel afgeschaft zouden kunnen worden. De Zambezi is een rivier die bij zijn bron begint en dan duizenden kilometers naar de oceaan stroomt. Die rivier trekt zich niks aan van grenzen. Die weet van niks. Geen flauw benul van landen en nationaliteiten. Mensen zouden ook moeten kunnen stromen. Dat blijkt een pijnlijk misverstand. Ik moet volgende week maar weer eens langskomen, zegt ze met een stalen gezicht. Terwijl ze weet dat ik duizend kilometer verderop woon.

De regelingen zijn onverbiddelijk en onbuigzaam. Zodra je verschillende nationaliteiten in je gezin hebt, ben je nergens meer echt welkom. Ik begin te begrijpen hoe sommige illegale vluchtelingen zich moeten voelen. Je bent dan wel op deze wereld geboren, maar er schijnt geen plaats voor je te zijn. Behalve dan misschien een stukje niemandsland tussen Israël en Libanon.

En ik dacht nog wel een ludieke daad gesteld te hebben. De dame achter het loket wriemelt wat zenuwachtig aan haar knot. Ze mag ook geen visa afgeven aan kinderen met tijdelijke reisdocumenten, zoals die van Shula. Haar advies is wel duidelijk: Redt voortaan alleen kinderen van je eigen nationaliteit. Nederland voor de Nederlanders, nietwaar? Houdt het ras rein! Leve de koningin, houzee, houzee!

Terug in de Township zorgt het nieuws voor grote opwinding. De kinderen van de burens zitten in een kring voor de voordeur. Ze willen allemaal mee naar het beloofde land. Mee naar Nederland. En als ik ze zo eens aankijk, met die lachende gezichten, die gerafelde kleren en die ondervoedde lichamen, dan zou ik niets liever doen dan dat. En leg ze dan maar eens uit dat ik mijn eigen kinderen misschien geeneens mee mag nemen. Deze kinderen begrijpen alles van de Zambezi, maar niets van paspoorten.

Ondertussen probeert de headmaster allerlei constructies te bedenken om mij in staat te stellen het A-level project op te zetten. Zijn laatste voorstel: Mijn gezin gaat alvast

vooruit naar Nederland en ik blijf hier nog minstens een jaar. In dat jaar zorgt hij dan via het ministerie voor een aantal extra retourtjes naar Nederland, zodat ik de erkenning van de Zambiaanse adoptie kan regelen. En ik zorg op mijn beurt voor de realisatie van de A-level. Momenteel ben ik de enige docent op Mosi Ca Tunya met een onderwijsbevoegdheid daarvoor. Ik mag zelf de docenten uitkiezen, de bouwplannen aanpassen. Alles, als ik maar blijf.

Zijn aanbod streelt mijn ego. Onze school is misschien nog niet helemaal boven Jan, maar draait zijn rondjes de laatste tijd toch aardig op schema. En misschien heb ik daar met mijn organisatorische bokkensprongen een klein steentje aan kunnen bijdragen. Elk mens is ijdel. Al is het maar dat je alleen zo ijdel bent dat je als niet-ijdel door het leven wilt gaan.

Maar het voorstel kan ik helaas niet aannemen. Het zou betekenen dat Dyness alleen voor het achtstal zou moeten zorgen, hetgeen wel eens zeer moeizaam zou kunnen blijken nu de bureaucratie zo zijn best doet om allerlei formele hobbels op te werpen. We bereiden ons daarom voor op een terugkeer naar het land van kaas en tolerantie.

Op die befaamde tolerantie blijven we hopen. Het zal toch allemaal wel lukken met de paperassen. We blijven hopen. Mijn kinderen zijn immers nog klein en schattig. En in de tussentijd probeer ik ze dan wel zoveel techniek bij te brengen dat ze een contract bij Ajax in de wacht kunnen slepen. Shula heeft de overheadkick al aardig onder de knie. We hebben voor grotere problemen gestaan. En ik laat me echt niet tegenhouden door vrouwelijke ambtenaren met knotten in het haar. Het moet gewoon lukken. Want ik kan me niet veroorloven dat mijn gezin uit elkaar valt. Maar leuk is anders.

En dat gevoel van veiligheid is voorgoed weg. Alles verandert. Fortuna Sittard is één ploeg geworden. En ook de stem van Frits van Turenhout komt nooit weer terug.

- van Kooten -

Sharp, mufana.

Sommige antwoorden zijn wel duidelijk.

We eten in Bulawayo snel allemaal een hamburger. Met patat. Hoe ongezonder, hoe lekkerder. We zijn al een hele tijd op stap dus iedereen schrokt. Mes en vork blijven onaangeroerd. Alleen Kevin raakt zijn portie niet aan. En net als ik daar iets van wil gaan zeggen, loopt hij naar buiten en overhandigt zijn kartonnen bordje aan de bedelende hummels die met hun snuit tegen de ruit gedrukt staan. Ze zijn van zijn leeftijd maar ze leven dag en nacht op straat. Vogelvrij. Ze storten zich als leeuwen op de etenswaar. En Kevin stapt huppelend naar binnen. Zijn petje achterstevoren en zijn glimlach van oor tot oor. Zoals altijd. "Ik denk dat ze dat wel lekker vinden, pa".

Kevin en ik zitten op een bankje voor een kantoortje in de nieuwe hal van het vliegveld van Victoria Falls. We wachten op het inklaren van sommige van de goederen die voor mijn nieuwe dochters opgestuurd zijn. Dat wordt wel een middagje ploeteren. De hal is bijna uitgestorven. Er komt vandaag geen enkel vliegtuig meer aan. Een eenzame schoonmaker veegt nauwkeurig de vloer. Eerst met een natte bezem en daarna met een dweil. Hij vordert maar langzaam in de duizelingwekkend grote ruimte. Zonder iets te zeggen pakt Kevin de dweil en loopt achter de schoonmaker aan. Het werk gaat nu precies twee keer zo snel. At en toe zwaait hij vanuit de verte naar me. Zijn petje achterstevoren en zijn glimlach van oor tot oor.

De boodschappen zijn gedaan. Ik zit in mijn Suzuki klaar voor de terugreis. Alleen moet Kevin nog even een waterijsje kopen voor zijn dollar. Hij draait zijn petje achterstevoren en loopt swingend op zijn doel af. Voor de ingang zit een blinde vrouw met haar baby. Zij zingt klagend en klapt in haar handen. Please don't pass me by. De baby kruipt om haar moeder heen. Ze heeft alleen een onderbroekje aan, dat ooit wit geweest moet zijn. De voorbijgangers vinden het maar lastig, want ze moeten uitkijken dat ze niet per ongeluk over het hummeltje struikelen. In een boogje lopen ze eromheen. Sommige toeristen kijken quasi toevallig de andere kant uit als ze passeren. Daar zijn het toeristen voor. De vrouw merkt dat allemaal niet. Ze ziet het niet. Haar rechteroog is met bloed doorlopen. Ik zie hem twifelen. Hij kijkt naar die vrouw, hij kijkt naar de winkel. En weer terug naar de baby. Razendsnel gooit hij zijn dollar in het lichtpaarse plastic schaalje dat de vrouw voor zich heeft staan en holt terug naar de auto. "Dat was een snel ijsje, hè pa?" "Dat was een heel geslaagd ijsje, jongen" En altijd die eeuwige glimlach. Van oor tot oor.

Kevin heeft de hele dag aan het beademingsapparaat gelegen in het ziekenhuis. Zijn astma-aanvallen worden zeldzamer, maar wel steeds heviger. Je kunt zijn ribbetjes dan duidelijk uit zijn ingevallen borstkas zien steken. En hij kan niet aan lucht komen. Piepend en zuchtend verkrampt zijn hele bovenlichaam. In de avond mag hij naar huis.

Diezelfde avond dat ik doodziek uit Harare thuiskom. Het braaksel plakt aan m'n T-shirt. Ik ben maar doorgereden, want als je tussen Nkai en Lupane op de dust road blijft staan, heb je kans dat ze je pas na een paar dagen vinden. Als ik binnenkom ligt hij op de bank te kreunen. Hij ziet me en zijn ogen lichten op. Veer een glimlach van oor tot oor heeft hij geen kracht meer. Hij praat zo zachtjes dat ik me voorover moet buigen om hem te verstaan. "Heb je het visum voor de meisjes gekregen, pa?" Zijn petje heeft de kleuren van de Zimbabweaanse vlag. "Zimbabwean Unity" staat erop, "éénheid" betekent dat. Ik draai het heel voorzichtig achterstevoren. Als ik toch voor altijd bij hem zou mogen blijven. Eénheid.

En toch vragen sommige mensen mij nog steeds waarom ik zoveel van Kevin hou.

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Gesprek op de bank:

- Ik kom honderd dollar wisselen.
- Die wisselen we niet meer.
- Waarom niet.
- Omdat er valse in omloop zijn.
- Maar jullie zijn toch een bank, jullie kunnen toch we! zien of een biljet vals is.
- Dat kunnen wij niet
- Maar hoe weet je dan dat er valse in omloop zijn
- Dat weten we omdat we ze niet meer wisselen.

Gesprek op het immigration office:

- Jullie hoofdkantoor heeft toch een immigratieverklaring voor mijn dochters afgegeven?
- Ja.
- Dus dan hebben ze toch immigratiestatus?
- Nee.
- Waarom dan niet?
- Omdat wij die verklaring nooit ontvangen hebben, die is ergens in de post blijven steken.
- Maar het zijn toch immigranten, daar verandert het feit dat het papiertje kwijt is niks aan.
- Zolang het papier kwijt is, zijn het geen immigranten.
- Dus als ik morgen het overlijdenscertificaat van mijn schoonvader zou verliezen, dan is hij officieel niet dood meer?
- Juist.
- Dan is hij herrezen?
- Voor ons wel ja.

- Als je de staart van een hond ook een poot zou noemen, hoe veel poten heeft hij dan volgens jullie?
- Vijf.
- Volgens mij heeft hij nog steeds vier poten. Dat je een staart een poot noemt, betekent niet dat het er ook één is.

Sharp mufana,

We stromen naar Zambia. De laatste keer voordat we naar Nederland terugkeren. Om de familie gedag te zeggen en ze het grootste gedeelte van onze potten, pannen en andere huishoudelijke essentialia in de maag te splitsen. En laten we hopen dat we daarna Zimbabwe weer in mogen. Mijn werkvergunning is half maart verlopen. Begin december had ik verlenging aangevraagd, maar tot nu toe heb ik nog niks gehoord. Achteraf ben ik misschien iets te optimistisch geweest. Van mijn Zimbabweaanse collega's hoor ik nu dat ze al meer dan twee jaar op hun paspoort zitten te wachten.

De immigration office heeft mij ondertussen als illegaal bestempeld en het domste wat ik nu volgens hen kan doen is het land te verlaten, omdat ik er dan nooit meer inkom. Dat lijkt me voor de verandering ook wel eens leuk, om het allerdomste te doen. En we zien wel als we aan de grens staan. De moeder van Dyness verwacht ons en dat is op dit moment iets belangrijker dan dat bureaucratisch gezeik. Het wordt tijd dat al die grenzen voorgoed de brandstapel op gaan. Zodat iedereen kan stromen.

Als je heel Nederland zou asfalteren, dan kan iedereen in een rechte lijn naar zijn werk toe rijden. Waarop Kevin antwoordt dat ze hier in Zambia met andere middelen hetzelfde doel nastreven. Als je namelijk overal het asfalt weg laat kwijnen, kan je ook in een rechte lijn naar je bestemming. Ze komen al aardig bij dit ideaal in de buurt. Van de weg naar Lusaka is nog maar weinig over.

Volgens sommige cultuurfilosofen is dat juist goed. Die zien het verdwijnen van de door kolonisten aangelegde infrastructuur als een omgekeerd proces van verwestering. En pas als dat proces beëindigd is zal Afrika in hun ogen haar zelfrespect terugkrijgen. Zelf zie ik meer in het versmelten van het beste uit beide culturen. Ik hou niet van de westerse geldzucht, maar evenzeer hou ik niet van de primitieve oorlogszucht van sommige Afrikaanse stammen. En het onderwijs lijkt me uitermate geschikt om het beste van beide werelden te doen versmelten. Integratie lijkt mij de enige mogelijkheid. Maar ja, ik ben geen filosoof.

Met de Zambiaanse economie gaat het nog steeds niet best. Van de trotse Kwacha die ooit drie gulden waard was, gaan er nu ongeveer 3 in één cent. En tot voor kort waren er geen grotere biljetten dan die van twintig. Sta je je boodschappen te betalen met biljetten die 7 cent waard zijn.

Nu heeft president Chiluba biljetten van 500 Kwacha laten drukken. In grote aantallen zelfs. Het toiletpapier is uit alle winkels verdwenen. Het volk mort. De situatie is kritiek, sinds de noodtoestand weer eens officieel afgekondigd is. In het nieuwe democratische Zambia zijn alle prijscontroles losgelaten. De subsidie op het basisvoedsel is afgeschaft en van een gemiddeld maandsalaris kan je net een week in leven blijven. Voor die drie

andere weken schijn je dan zelf maar jets te moeten verzinnen. Een aantal desperate jongeren in Lusaka had dat probleem op eigen wijze opgelost. Uitgedost in gestolen paramilitaire uniformen en tot aan de tanden toe bewapend hadden ze met een man of dertig bij een woonhuis aangeklopt. De eigenaar deed de voordeur open en besloot het bataljon niet al te veel voor de voeten te open terwijl die het huis voor hem zouden opruimen. De politie arriveerde op de plaats der misdaad terwijl de groep zich juist tactisch aan het terugtrekken was. In zo'n geval stelt de Zambiaanse sterke arm weinig vragen. Zeven morsdode paramilitairen.

Het is weer lekker vol in de Suzuki. Op de twee voorstoelen zitten we met zijn vijven. De andere vijf op de spullen achterin. De hoeveelheid bagage die we voor het dorp meenemen is onmetelijk. Dat vindt de imperiaal ook. Tussen Livingstone en Lusaka begeeft hij het onder het gewicht van de twee bedden die wij erbovenop gebonden hadden. Imperiaal weg, dekens op het dak, bedden erop, tassen erop, en rijden maar. Je moet risico's nemen in dit vak. Het dak helt gevaarlijk door, maar blijkt flexibel genoeg.

In het dorp komen we net op tijd. Er is werk aan de winkel. Babies staan op het punt om geboren te worden. Mensen moeten naar het ziekenhuis. Anderen moeten direct gevoed worden. Hoe komen we snel aan maismeel, zout, cooking oil? Laat dat maar aan mij over. Er moeten hutten gerepareerd, en toiletten gebouwd worden. Hectische weken volgen. Met een grote tocht langs alle familieleden. Een verslag daarvan is te vinden in mijn vierduizend pagina's tellende novelle "Kalwala's family, the journey". Enkele korte fragmenten:

*Zolang ik dit allemaal voor me zie,
waarom zou ik het dan beschrijven?
Nu is het tijd om te kijken.*

△△

Zoals Bana Emid met een teil met water op haar hoofd kan lopen. Een teil die ik niet op kan tillen. En als ze door de deuropening komt, zie je de teil naar beneden gaan, maar je ziet Bana Emid niet bukken. Hoe dat kan? Tussen de deuropening en de teil zit geen enkele ruimte meer en toch stoot zij nergens tegen aan. Hoe dat kan? Dat is de kracht van Bana Emid. Zij vraagt zich het niet af. Zij doet het. Niet rond het leven dreutelen, maar het beleven. Het leven zonder overbodigheden. Voor je eigen eten zorgen. Niet kopen, maar planten, bewerken en oogsten.

△△

Zoals mijn schoonmoeder voor het hele dorp maïsmeel kan koken. In een pot waar haar tere hoofd nauwelijks boven uitkomt. Zittend op de grond houdt ze de pot met haar voetzolen op de juiste plaats. De zolen zijn bestand tegen de hitte door de laag eelt die zich in een Afrikaans mensenleven vormt. Ze roert met een lepel ter grootte van een roeispaan om de maïspap te mengen. Zo dun zijn haar armen als de spieren zich

spannen. Zo teder is haar lichaam als het lichtjes van voor naar achteren beweegt. En zoveel kracht zie je in haar ogen. Zo ontzettend veel kracht. De kracht om te overleven.

△△

Zoals Chiti haar uiterste best doet om te persen. Een meisje is het eigenlijk nog. Eén van de jongste zusjes van Dyness, een jaar of vijftien en hoog zwanger. Haar uitgeputte gezicht is zo mager dat haar twee wangen zich lijken aan te raken. De baby zit muurvast. Midden in de nacht dreigt het bijna fout te gaan. In de Suzuki naar het ziekenhuis. Blij dat mijn Japanse autootje uitkomst biedt. Het versmelten van de culturen. De volgende ochtend houd ik de zoveelste baby van de village in mijn armen. Hetzelfde magere gezichtje als haar moeder.

△△

Zoals de kinderen zwemmen in “Kalwala’s river”. Juist waar de zon weerspiegelt in het water ravotten zij door elkaar. En Kevin en Mikky spatten vrolijk mee. Kinderen kennen geen kleur, geen schaamte. Hoe simpel is geluk: Je neemt een tropisch landschap, legt er een rivier doorheen en de kinderen doen de rest. De rondvliegende druppels zijn van goud.

△△

Zoals ons bezoek aan BanaKuluNkweto. In optocht. Alle vrouwen van het dorp in een lange rij. Zij bewegen zich statig voort tussen het metershoge gras. De kinderen op de rug, de bagage op het hoofd. Zij passen bij het landschap. In perfecte harmonie met hun omgeving. Ze lopen niet te snel en niet te langzaam. Zij lopen zoals alleen Zambiaanse dorpsvrouwen kunnen lopen. Het enige moment in mijn leven dat ik jaloers ben op een vrouw. Alleen opdat ik dan midden in die rij zou kunnen lopen.

△△

Zoals Kevin zich een weg baant door de bush. Met een tak als pseudo kapmes dringt hij steeds verder in de jungle door. We zijn op zoek naar een geschikte plek. Chief Mucheleke loopt bij ons. Een man op hoge leeftijd. Maar hier heeft hij duidelijk plezier in.

△△

Lenig en snel ontwijkt hij de terugzwiepende struiken die Kevin wegduwt. En plotseling zijn we er dan. Geheel onbewust heeft Kevin ons naar de mooiste plek van de wereld gebracht. We bevinden ons op een plateau. En daar in de verte zo’n 70 kilometer verderop kan je de bergen van Malawi zien liggen. Hier ga ik wonen als ik uitgewerkt ben. Tenminste, als Chief Mucheleke het goedvindt. Die kijkt me aan en daarna kijkt hij naar Kevin die al bezig is om de grond van stenen te ontdoen. Hij knikt. Toestemming verleend. Als we na een half uur weer terug bij de weg zijn legt hij twee stenen op

elkaar bij de plek waar we uit de bush tevoorschijn komen. Voor als we over een tiental jaren terugkomen. En het mooie is dat ik zeker weet dat die stenen er dan nog zullen liggen. Elk mens heeft dromen nodig.

△△

Zoals Kapassa Makassa. Een jeugdvriend van president Kaunda. Hij is minister geweest in talloze kabinetten. Ambassadeur ook. De hele wereld heeft hij gezien. Maar nu is hij weer terug in de bush. In de verte is het familie van de moeder van Dyness. En als hij langskomt in het dorp neemt hij altijd voedsel voor haar mee. Een lieve man. Als we bij hem op bezoek gaan, hobbelen we voorzichtig met onze auto door ondoordringbaar gebied. En dan zomaar midden in het godvergeten niemandsland staat daar een lantaarnpaal. Die hoort bij het prachtig gelegen huis van Makassa. En geeft al een paar jaar geen licht meer. De dieselmotoren zijn sinds lange tijd onbruikbaar. Zelfs voor water moeten ze lange tochten maken. Het huis is vervallen en leeg. Op één klein kamentje na. Dat is volgestouwd met boeken. Makassa schrijft. Elke dag. In complete afzondering. Wat een geweldige man. We praten urenlang. Ik zuig zijn woorden in me op. Hij is terug waar hij geboren is. Terug bij zijn mensen. Het gaat hem niet om de buitenkant, het gaat hem om de ideeën. Zijn voeten steken zonder sokken in afgetrapte schoenen. En in die schoenen zitten geen veters. Het deert hem allerm minst. Hij straalt een ongeken de waardigheid uit.

△△

Zoals het pittoreske postkantoor van Chinsali. Daar zijn in geheel willekeurige volgorde en op even willekeurige tijdstippen zeven pakketten aangekomen van de stichting "Joy of a Toy". Daar moet ik 106 duizend Kwacha invoerrechten over betalen. Ongeveer 350 gulden. Als ik die betaald heb, kijkt de postmaster nog steeds bedenkelijk. Eigenlijk behoor ik ook nog de opslagkosten van de dozen te betalen. En hoeveel is dat dan. Zevenentwintig Kwacha. Vooruit dan maar weer. Negen cent omgerekend.

△△

Zoals je een halve dag kunt wachten op het pontje dat aan de overkant van de Chambeshi rivier ligt. Dat pontje moet met de hand over de rivier getrokken worden en er is op het moment even niemand aanwezig om dat te doen. Ach, wat zou het. De Zambiaanse lucht is fraai gekleurd. De kano's drijven langzaam voorbij en wij rusten uit. Je hoeft geen haast te hebben. Je moet weten wat het is om te reizen. De Massai zeggen: Je bent nooit te ver van huis zolang je in het even blijft.

△△

Zoals de politie agent die vindt dat we de Suzuki wel erg vol geladen hebben. Op dat moment, op weg naar Kasama, zitten we en met zijn twaalven in. Met alle zakken maïsmeel en zout die ik aan de familie ga uitdelen. Net voordat ik beschaamd in de verdediging wil gaan, valt Dyness getergd uit: Waar dat nou op slaat? Daar heeft ze nou

nog nooit van gehoord. In een auto gaan toch gewoon zoveel mensen als erin passen. En als die vol is, is die vol. Teveel personen? Kom even zeg. Doe normaal. We zijn al zo vaak gecontroleerd en jij bent de eerste die zulke onzin uitkraamt. Even later wordt ze bijgevallen door één van de meerderen van de politieagent die zich er even mee komt bemoeien. Teveel personen in een auto? Daar staat niks van in het verkeersreglement. Hij verdenkt de agent er van dat hij ons op een oneigenlijke manier wat geld af wilde troggelen. Een misverstand, sorry. “No problem”, antwoord ik en ik duw Mwenya (boy) een beetje opzij zodat ik ‘m in zijn één kan zetten. En Shula, die op mijn schoot zit, vraagt wanneer ze nu een stukje mag sturen.

△△

Zoals onze logeerpartij bij Bana Tukucula. Midden in de nacht voel ik iets bewegen op mijn schouder, dus ik sla dat er in een reflex van af. Wat zijn dat voor beesten, vraag ik aan Dyness. “Ja, hoe heten die ook alweer”, zegt ze. “Kikkers?” “Nee”; “Hagedissen?” “Nee”; “Kakkerlakken?” “Nee, ze lijken op muizen.”; “Ratten?” “Ja, juist, ratten.”

△△

Zoals die keer dat ik een stukje slapend af heb gelegd, een geheel nieuwe en toch ook wel ontluisterende ervaring. Na een dag en een nacht en nog een halve dag doorrijden val ik voor het eerst van mijn leven achter het stuur in slaap. Ik word opeens wakker terwijl ik beneden in de berm van de weg rij i.p.v. een paar meter daarboven op het geasfalteerde gedeelte. Nog net weet ik naar boven te zwieren voordat ons autootje voorgoed gestrand zou zijn. Ik ben weer klaarwakker. Gelukkig vertelt de weg aan niemand hoe je hem hebt afgelegd.

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Dit zal voorlopig ons laatste bezoek aan Zambia zijn. Daarom gaan wij ook nog bij Cosmas langs. Hij moet zijn eettafel verzetten om ons binnen te laten. Even later krijgen wij een plastic beker met thee en een bord vol zoete aardappels met pindakaas. Ik heb een ontwikkelingswerker wel eens horen vertellen dat hij soms zo naar een heerlijke pot Nederlandse pindakaas verlangde. De beste man leed waarschijnlijk aan tijdelijk verstandsverlies. Er is niets zo Afrikaans als pindakaas. Pinda's stampen en je bent er. Daar hoeft je niks aan toe te voegen. Juist in de meest afgelegen Afrikaanse dorpen fleurt men de dagelijkse maaltijd op door zelfgemaakte pindakaas met de groente te vermengen.

De 'sweet potatoes' liggen wat zwaar op de maag. Of ze lekker zijn, vraagt de gastvrouw. Dat is altijd een lastig probleem. Niet te enthousiast antwoorden, anders krijg je er nog meer. In plaats daarvan halen Cosmas en ik oude herinneringen op. Of ik nog weet hoe hij mij naar de tandarts heeft gebracht. Volgens mij heb ik mezelf indertijd naar de hoofdstad gebracht. Het staat mij nog vrij helder voor de geest. Arie vertelt uit de oude doos:

△△△

(1980, Isoka, Zambia)

De tuin ligt er wat verloren bij. Alles groeit als kool. Maar de kool is nog niet boven de grond gesignaleerd. Alle zaadjes houdt die tuin van ons voor zichzelf. Terwijl het regenseizoen nu toch echt begonnen is. Elke tropische regenbui is goddelijk. Behalve dan voor die tuin. De enkele plantjes die het gewaagd hadden op te komen, staan nu soms een dag onder water. Zodat ze half verdrinken en in ieder geval gestopt worden in hun verdere groei. Maar genoeg, zand erover. De eerste zandbank van Afrika.

Mijn gympies soppen lekker als ik probeer het hek te repareren. Het hek dat wij zo kunstig gefabriceerd hebben van bamboestokken en kippengaas. In Zambia wordt de grootte van je tuin enkel beperkt door het aantal meter gaas wat je te pakken kan krijgen. Als enige in de wijde omtrek hebben wij een ronde tuin. De maximale oppervlakte bij een gegeven lengte. Heb je toch nog wat aan je studie. Al soppend voel ik opeens een overweldigende kiespijn opkomen. Foute boel. Alle beugels, kunststanden en chirurgische ingrepen hebben blijkbaar niet kunnen voorkomen dat bet behelpen blijft met de maalstenen. Ik vlucht naar binnen.

Mijn vriend probeert met een nagelvijl de bewuste kies te halveren. Niet echt aan te raden. Daarna doen wij nog verwoede pogingen om hem eigenhandig te trekken. Na veel bloed staken wij de strijd. Niet het juiste gereedschap. Want om toe te geven dat

een tandarts slimmer zou kunnen zijn, gaat ons wel wat ver Toch zal ik er één moeten vinden. Gelukkig zetelt er een tandentrekker in de hoofdstad.

De volgende ochtend sta ik dan ook goedgehumt op bet busstation. Met de hoed van mijn opa om precies te zijn. Het busstation ligt aan de hoofdweg van het dorpje. Dat is niet zo verwonderlijk want er is maar één weg. En 'weg' is eigenlijk nog een groot woord. Het is meer het ontbreken van begroeiing. Aan weerskanten staan wat winkeltjes van Indiërs. Die lijken zo uit het decor van een onvervalste western te zijn weggehaald. Van die rare opstaande gevels waar hele kleine gebouwtjes achter schuil gaan. Een koddig gezicht.

In die winkeltjes is in heel Afrika altijd precies hetzelfde te koop. Tandpasta, vaseline, en olielampen. Vooral de tandpasta blijkt onverkoopbaar. Wat iets hinderlijker is, is dat er ook altijd hetzelfde niet te koop is. Brood, vlees, aardappelen en toiletpapier. Dat laatste aten wij de laatste tijd toch al niet meer zoveel.

Het busstation zelf bestaat uit een hut zonder deur en ramen. Er zit niemand binnen. Des te meer zitten er buiten. Sommigen al een dag of drie. De bussen zijn hier vol en er is niet altijd plaats voor iedereen. De helft van de bevolking is meestal op reis. Om de andere helft te bezoeken. Even naar een begrafenis of een trouwerij. Bij ons in het geordende kikkerland een kwestie van hooguit een dag. Hier duurt dat toch al gauw een paar weken, zoniet een paar maanden. En niemand die zich er druk om maakt. Waarom zou je ook. De zon schijnt. Het leven komt zo ook wel vol.

Vrouwen zitten gehurkt op de grand, hun baby's in prachtig gekleurde doeken op de rug gebonden. Schitterende kinderen klimmen in bomen, bekogelen elkaar of proberen zo vuil mogelijk te worden. Dat lukt. De mannen hebben het wachten tot een ware kunst verheven. Sommige controleren hun uitgebreide bagage nog maar eens. Zakken meel, balen tabak, levende kippen en nog een aantal van die zaken. Ook verhuizingen gaan hier met de openbare bus. Hoe anders?

De busregeling is verbazingwekkend simpel. Er gaat één bus per dag naar de hoofdstad, zo'n 1200 km verderop. Hoe laat, dat is altijd weer een verrassing. In de wijde omgeving ben ik de enige met een horloge. En dat is nog kapot ook. Van de warmte. Niemand is hier geïnteresseerd in de tijd. En zelf begin ik ook aan het nut te twijfelen. De tijd gaat er echt niet sneller of langzamer van.

Zoals gezegd één bus per dag. Maar niet elke dag natuurlijk. Dat zou snel een sleur worden, nietwaar? Daarom verschijnt de bus soms onverwachts helemaal niet. Waar zo'n bus dan wel blijft, is voor mij een groot raadsel. Ik heb nog nooit twee bussen op één dag gezien.

Laat in de middag lijkt dit een van die busloze dagen te worden. Maar dan wordt er opeens zenuwachtig heen en weer geschuifeld. Mannen en vrouwen spitsen de oren. Zij horen blijkbaar van achter de imposante bergen een motorgeluid. Ik hoor niets. Alleen bet kloppen van mijn kies. Na tien minuten hoor ik nog niets, maar volgens de

kenners is de bus nu met de afdaling bezig. En inderdaad, na nog eens tien minuten, komt daar de geelzwarte bus aanpuffen.

Helaas gaat deze bus niet naar de hoofdstad, maar naar Kasama. Daar kun je dan de trein nemen. Dat kost wat meer. De kiespijn dwingt mij echter tot actie. In het stnijdgewaël dat nu volgt weet ik op het nippertje een kaartje te bemachtigen. Als ik instap heb ik de tijd om de moderne airconditioning van deze bus te bewonderen. Behalve de voorruit ontbreken alle ramen.

Op de achterbank dring ik mij tussen de mensenmassa. Bewegingsruimte ontbreekt. Al spoedig na het vertrek krijg ik de ene na de andere kleuter op mijn schoot gedumpt. Mijn witte spijkerbroek wordt steeds minder wit en de hoed van opa gaat van kinderhoofd naar kinderhoofd. De stemming zit er al goed in.

Na enige tijd begint het te regenen. Als enige draai ik me in allerlei bochten om bet naar binnen gutschende water te ontwijken. De andere passagiers accepteren hun lot gelaten. Na enige tijd begrijp ik ook waarom. Ik ben natter dan zij.

Ook voor de chauffeur brengt de regen wat ongemak. De ruitenwissers werken namelijk niet meer. Maar de Afrikaanse inventiviteit kent in dit soort gevallen geen grenzen. Een menselijke ruitenwischer brengt hier uitkomst. Een vrijwilliger die half buiten en half binnen de bus hangt en met een doek bet raam probeert droog te houden. Bij elke kuil in de weg zie ik de man in gedachten al overboord slaan. Te meer omdat de chauffeur maar één snelheid kent, de maximale. Tegenliggers zijn hier niet en als de bus kapot gaat, heb je op deze manier toch maar mooi de grootst mogelijke afstand afgelegd.

Als de regen stopt, begint bet donker te worden. Het is dus zes uur, weet ik uit ervaring. Dat is de charme van dit land, de regelmaat. Nog steeds fungeer ik als een onbetaalde babysitter. Eén van de baby's geeft door een oorverdovend gebrul te kennen dat hij naar z'n moeder terug wil.

Mijn bovenbeen voelt wat klam aan. En in de schemering kan ik nog net constateren dat Afrikaanse urine ook geel is. Een prachtige vlek in mijn witte broek.

Op het traject zijn ook diverse cols van de eerste categorie opgenomen. Eén van die klimmetjes blijkt te steil. Na oneindig veel keer terugschakelen zijn de versnellingen op. De chauffeur slaakt een aantal kreten, waarvan ik ook zonder tolk wel doorheb wat ze betekenen. De bus komt tot stilstand. Iedereen stapt uit. De chauffeur verdwijnt daarna achteruitrijdend uit bet zicht. Op mijn ongeruste vraag of we ons vervoermiddel nog terug kunnen verwachten, wordt rustig geantwoord. 'Maybe yes, maybe no' En als het 'maybe no' wordt, wat dan? 'Then he do not came' is het laconieke antwoord. Niks om je zorgen over te maken.

Gelukkig komt na een tijdje de bus weer in zicht. Nog steeds achteruit rijdend, maar nu de berg op in plaats van af. Beneden is er gekeerd. Als de bus ons passeert, nodigt de

chauffeur ons uit. Niet om in te stappen, maar om te duwen. Een soort zelfbediening. Ik vond de prijs van het buskaartje al verdacht goedkoop.

Enkele kilometers verder hebben we dan toch de maximale afstand bereikt. Met enkele ploffen komt de bus tot stilstand. De motor slaat af. Een onvervalste 'breakdown'. Niets aan te doen. Wij zullen moeten wachten totdat de chauffeur zijn met ijzerdraadjes aan elkaar hangende motor weer draaiende heeft. Aan zijn gezicht te zien kan dat nog wel even duren.

De Afrikaanse cultuur komt op dit soort momenten tot volle bloei. De mensen veranderen de omgeving in een handomdraai in een uiterst gezellige camping. Maar dan zonder tenten. Overall worden kampvuurtjes aangelegd. Maïskolven worden geroosterd en uitgedeeld. Ook ik krijg van alle kanten voedsel toegestopt. Terwijl ik niets in ruil te bieden heb, behalve beleefde bedankjes. En dat blijkt genoeg. Er wordt gezongen, gepraat en gedanst. Een 'breakdown' verboedert, denk ik. Maar eigenlijk weet ik wel beter. Deze mensen hoeven niet verboedert te worden. Dat zijn ze al vanaf hun geboorte. Eén grote familie. Houder van het wereldrecord vriendelijkheid.

Tegen bedtijd zoekt iedereen een slaapplek op. Slim als ik ben nestel ik mij onder de bus. Lig ik mooi droog wanneer het vannacht begint te regenen. 'S Ochtends ben ik inderdaad nog droog wanneer grote rookwolken uit de uitlaat mij uit de droom helpen. Als een haas schiet ik onder de bus uit, ternauwernood aan de dood ontsnapt. Was het maar waar, de motor draait dan wel, maar daar is alles mee gezegd. De versnellingsbak is defect, en daar helpt geen ijzerdraad meer aan. Iedereen terug naar bed. 's Middags komt onze redding in de vorm van een vrachtwagen, zoals je die nog maar zelden meer ziet. Met een echte neus van voren.

Het rechter motor deksel ontbreekt. Iedereen klimt achter op de laadbak, die ooit opstaande randen gehad moet hebben. En iedereen houdt iedereen stevig vast, zodat er niemand overboord kan slaan. Een doeltreffende tactiek zolang ons zwaartepunt maar binnen de grenzen van de achterbak blijft, denk ik nog net voordat we vertrekken. Daarna denk ik weinig meer. Mijn hersens lijken zich te verplaatsen naar mijn kleine teen. De maïs wil naar buiten en mijn kies begint hardnekkig te bloeden. Wij worden geschud en fijngemalen. Maar we komen vooruit.

Totdat we moeten stoppen voor een 'roadblock' Controle van de identiteitspapieren door tot de tanden toe bewapende soldaten. Een populaire sport sinds er allerlei bruggen door Zuid-Afrikaanse infiltranten zijn opgeblazen. Iedereen laat zijn 'national registration card' zien. Die van mij wordt wel heel aandachtig bekeken. Er worden mij lastige vragen gesteld. Of ik wel eens foto's genomen heb. Ik weet wel ze bedoelen. Het is verboden om bruggen, stations, postkantoren en andere openbare gebouwen te fotograferen. Ik leg uit dat ik geeneens een fototoestel heb. En dat is de waarheid. Als ik iets moois zie, onthoud ik het gewoon. Dat werkt sneller.

Achterdocht wekt ook mijn geringe bagage. Ook de reden van mijn reis lijkt niet erg overtuigend. Er wordt beraadslaagd. En druk heen en weer geschuifeld. De geweren glimmen in de zon, net als de knopen van de camouflagepakken. Er wordt op hoofden

gekrabbeld. De baretten staan scheef. De vrachtwagenchauffeur zegt dat hij verder moet. Met of zonden mij. 'Met' stel ik voor, 'zonder' vinden de ondervragers. De situatie is netelig.

Mijn radertjes beginnen te werken. Een idee wordt geboren. Om te bewijzen dat ik echt docent ben, kan ik mijn leerlingen opratelen.

Van al deze krijgshaftige strijders moet er toch minstens één familielid met kennis bij ons op school zitten. Zoveel middelbare scholen zijn er tenslotte niet. Ik mag het proberen, en halverwege form two orange is het al raak. Gearbox Mulenga blijkt zelfs een volle achterneef te zijn. Onze fameuze Gearbox, die zichzelf deze romantische naam toebedeeld had, na het lezen van een advertentie over versnellingsbakken, maar die meer verstand heeft van ijzerdraadjes. Een klein ondeugend mannetje, met een gebroken voortand. Ook dat klopt.

Alle leed is op slag geleden. Excuses warden gemaakt. You're quite excused, zeg ik. En allervriendelijkst nemen we afscheid, waarbij ik zelfs nog 'transport money' voor onze Gearbox in mijn handen gedrukt krijg. Zodat hij zijn achteroom kan bezoeken. Opgelucht vervolg ik mijn weg. Je kan ze maar beter te vriend houden.

Tegen de avond bereiken we Kasama. Ik bedank de chauffeur en geef hem wat munten die mij de hele tijd toch al in de weg zaten. Het zit vrij ongemakkelijk met een bobbel in je achterbroekzak. En bij hem hoefden we tenslotte niet zelf te duwen. Hij glimlacht en zet koers richting bar.

Zelf loop ik richting treinstation. Om een ondoorgrendelijke reden is dit station ver buiten het dorp neergezet. Door de chinezen, die ook de rest van de spoorweg gebouwd hebben. De Tazara, van Dan Es Salam naar Lusaka. Na een dik uur bereik ik het station. ik koop en eet een stuk vlees. Als ik de laatste hap door mijn keel laat glijden, vertelt men mij dat ik zojuist een stukje hond gegeten heb. Ook van de chinezen. Die hebben er toch teveel, volgens de verkoper. Het smaakt trouwens uitstekend.

De dienstregeling lijkt verdacht veel op die van de bus. Eén trein per dag, als je geluk hebt tenminste. Berustend zoek ik een slaapplek op. Boven mij slaapt een jongedame, gewikkeld in kleurige deken. Er zit alleen een bank tussen. Eén van die doeken met het portret van onze onvolprezen president hangt tot op de grand. Dat geeft een veilig gevoel om te slapen onder het toezicht van his excellency himself.

De volgende dag ontmoet ik Cosmas in de overvolle trein. Een collega wiskunde met als specialiteit het vermenigvuldigen. Hij is op weg om te onderhandelen over de bruidsprijs van zijn tweede vrouw. Achttien koeien vindt hij wat veel. Te meer omdat hij er geen enkele bezit. Maar dat weet zijn aanstaande schoonvader nog niet. De dames in zijn gezelschap hopen waarschijnlijk allemaal zijn derde vrouw te worden. Hij is duidelijk weer op het oorlogspad. Hij smeert stroop. Helaas niet letterlijk, want in de trein is niets eetbaars te pakken te krijgen.

De stations die we passeren zijn allemaal precies hetzelfde. Same-same zegt men hier. Er was blijkbaar maar één ontwerp voorradig op de Chinese tekentafels. De machinist stopt bij het ene station wel, bij het andere niet. Daar zit geen regelmaat in. 'At random' noemt Cosmas het. Op zo'n station, waar de trein dan toevallig wel stopt, kopen we wat te eten. Cosmas houdt bet bij zoet. Enorme bamboestokken die betiteld worden als 'sugar cane'. Bijten, soppen en spuwen. Heerlijk zoet en voedzaam, maar niet aan te raden bij kiespijn. Om dezelfde reden vallen de mango's, de amasuko's, de ifungi en de papaya's af. Een aantal gekookt eitjes en wat pinda's dan maar. Na het pellen blijken de eieren de uiterste verkoopdatum ruimschoots overschreden te hebben. Niet dat het schattige meisje met de schaal eieren balancerend op haar hoofd daar wakker van zal liggen. En ik ook niet. Met de pinda's gaat het beter. Halverwege merk ik dat daar de mieren lustig tussendoor krioelen. Extra eiwitten dus, en dat voor dezelfde prijs.

In Kapini Mposhi houdt de rails plotseling op. Een fors aantal kilometers verderop gaat de spoorlijn weer verder en of wij zo vriendelijk willen zijn deze te overbruggen. "Hoe" vraag ik me af. Cosmas weet het antwoord: 'footing'. Lopend dus. En waarom dan wel? Daar kan niemand een bevredigend antwoord op geven. Het meest waarschijnlijke antwoord is nog steeds vrij ongeloofwaardig. Het volgende stuk zou door de Zambianen zelf gebouwd zijn en de breedte van het spoor zou niet hetzelfde zijn. Volgens hen hebben de chinezen die van hun expres smaller gebouwd, zodat er alleen speciale locomotieven op zouden kunnen rijden. Made in China. Je moet er maar opkomen.

Onderweg in niemandsland vraag ik me nog af waarom die twee stations dan tenminste niet wat dichterbij elkaar gebouwd hadden kunnen worden. Maar die vraag houd ik wijselijk voor mezelf, omdat mijn lotgenoten het toch al vreemd genoeg vinden dat ik overal een verklaring voor wil vinden. Dat is nergens voor nodig, vinden ze. De zon schijnt toch weer. Nou dan. Niet zeuren. Doorstappen.

Op het station aangekomen blijkt de verbinding niet helemaal vlekkeloos te gaan verlopen. De vertrekkende trein kan nog niet vertrekken omdat hij nog niet aangekomen is. De ongemakken van een enkelspoor. De vertraging is echter minimaal. Men schat anderhalve dag. Een kleinigheid vergeleken met een mensenleven. Niemand reageert dan ook geschokt.

Mijn kies blijft echter aandringen. Op naar het busstation. Als een trouwe collega volgt Cosmas mij, en de dames volgen Cosmas. Wij stappen funk door, maar de zon begint ook angstig snel te dalen. Dat wordt weer geen bed and breakfast, vrees ik. We zoeken en vinden een bouwvallig afdakje van doorgeroeste golfplaten. Liggen we tenminste droog. Cosmas met zijn drie vrouwen rechts, en ik alleen links. Zoals Marx al wist zit het niet helemaal snor met de verdeling in deze wereld.

De volgende dag blijkt het busstation overvol. Onze hoop is nu meer gevestigd op een lift. Cosmas heeft zo zijn eigen tactiek. Hij bezoekt de plaatselijke biertenten en biedt drankjes aan. Met succes. Na een paar uur en enkele liters bier heeft hij beet. Een Italiaan met een Japanse auto. Voordat hij ons echter meeneemt, moet hij nog wel even zijn geld verdrinken. Aangezien de 'katata' hier nogal goedkoop is, duurt dat tot ver na

het middaguur. Dan komt de uiterst goedgehumide man naar buiten. Hij heeft zich buitengewoon goed aangepast aan het Afrikaanse leven. Dezelfde rode oogjes. We nemen plaats in de Japanner. Cosmas en ik ieder met een dame op schoot, één dame in de laadbak en de Italiaan achter het stuur. Volgens hem gaat alles uitstekend. 'Everything under control, yes'

Al snel blijkt dat de alcohol het zelfvertrouwen tot onvoorstelbaar grote hoogte heeft opgeschroefd. De wagen slingert met grote snelheid van de ene kant van de weg naar de andere. Terwijl het de bedoeling is dat we aan de linkerkant blijven. Tegenliggers moeten de vreemdste capriolen uithalen om niet door ons getorpedeerd te worden. Steeds vaker rijden we half in de berm. De dames beginnen te gillen. Cosmas geeft schreeuwend aanwijzingen. Het begint te regenen.

Aan beide kanten van de weg liggen allerlei wrakken, omgeslagen, uitgebrand. De weg zit vol gaten. Als het linkervoorwiel in één daarvan terecht komt, schiet de auto van de weg af. In het struikgewas komen wij abrupt tot stilstand. De Italiaan beseft nauwelijks wat er gebeurd is. 'Everything under control', mompelt hij nog steeds, terwijl hij wat wezenloos voor zich uit zit te staren. De dame uit de laadbak zijn we kwijt geraakt. Die ligt een eindje terug. Ongedeerd.

Een korte inspectie leert dat ook de wagen er goed van afgekomen is. Dat is maar goed ook, denk ik. De praatpalen zijn hier wat schaars. Cosmas stelt zijn gezelschap gerust. En weer die kies die mij tot actie dwingt. Cosmas en de Italiaan achterin. De dames naast mij en ik achter het stuur. Eens moet toch de eerste keen zijn. En vroeger heb ik altijd goed opgelet als mijn vader zijn oude Ford Taunus vooruit probeerde te krijgen.

In het begin schokt het allemaal nog wat, en het duurt ook even voordat ik de vierde versnelling gevonden heb, maar daarna blij ik een natuurtalent. Eigenlijk is er ook niks aan, als je nuchter bent. Voet op het gaspedaal en je stuur recht houden. Honderden kilometers lang geen kruisingen en geen bochten. Ik voel me trots. Na verloop van tijd durf ik zelfs achterom te kijken. Door het raampje zie ik Cosmas met het hoofd van een slapende Italiaan in zijn schoot.

Alleen het stoppen lijkt me ingewikkeld. Terugschakelen, daar waag ik me niet aan. Zelfs niet als een aantal politieagenten aan de kant van de weg mij dat duidelijk proberen te maken met wilde armbgebaren. Wij doen net alsof onze neuzen bloeden en zonder ook maar enige vaart te minderen stuiven wij hen voorbij. Gelukkig hebben zij geen vervoer en wij hebben geen nummerbord, dus er kan ons niks gebeuren.

De lucht verliest heel langzaam zijn blauwe kleur. Het is alweer bijna donker als ik de wagen net buiten Lusaka tot stilstand breng. Ik wek de dames. Cosmas en ik leggen de Italiaan op de voorbank, en door de krottenwijken lopen wij naar het centrum van de stad. Wij passeren het busstation. Even nog denk ik dat er een massademonstratie aan de gang is, maar volgens Cosmas is het hier altijd zo druk. De helft, die op reis wil. Dat belooft wat voor de terugreis.

's Ochtends heel vroeg, stap ik vastberaden naar het adres op Freedom Road om mijn kies te laten verwijderen. Ik heb dan wel geen afspraak van te voren gemaakt, maar dat mag de pret niet drukken. Een afspraak blijkt inderdaad geheel overbodig. De tandarts heeft volgens het vodge papier achter de ingeslagen ruit zijn praktijk een week geleden beëindigd.

Als ik anderhalve week later na een fabuleuze terugtocht mijn huis binnenstap, werp ik een blik op de tuin. Ik glimlach als een docent met kiespijn. Binnenkort eten wij geheel uit eigen tuin. Brandnetelsoep.

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Een bekend Afrikaans gezegde: You've got the watches, but we've got the time. En zo is het maar net. Waarom iets doen als je het ook tot morgen uit kan stellen, zeggen mijn collega's altijd. Bij mij persoonlijk is het meer een kwestie van onmogelijkheden. Ik kan maar één ding tegelijk. En helaas wordt dat meestal bepaald door het toeval: Wie komt er als eerste door de voordeur aangelopen met de magische woorden: "Mr. Van, can you do me a favour?" Welke van mijn acht apen heeft mij nodig? Wie moet er naar het ziekenhuis? Welke klas moet bijgespijkerd?

De pakjes uit Nederland aan onze school worden steeds met spanning opengemaakt. Het heeft de headmaster weer enigszins opgefleurd. Die was bijna bij de pakken gaan neerzitten, omdat niet alles gaat zoals hij gewent had. Tamelijk on-Afrikaans om daaraan toe te geven. Verder moeten we. Kijk daar hebben we weer een doos krijt. Perfect, want met het Zimbabweaanse krijt valt nauwelijks nog te schrijven. Dat wordt op zo'n manier gebakken dat je er reuma van in je vingers krijgt. Ik schrijf tegenwoordig met mijn eigen Hollandse stofvrij krijt, twaalf staafjes per dag. Doorwerken, het eindexamen is in zicht.

Ondertussen hebben Mikky en Mwenya gebroederlijk de waterpokken. Daar zijn ze flink ziek van, maar het schijnt niet gevaarlijk te zijn en dat kun je niet van alle ziektes hier zeggen.

En dat is niet het enige dat gevaarlijk is. In één van de winkeltjes hoor ik van mijn studenten dat er weer een stuurman bij het rafting (soort wildwatervaren) overboord geslagen is. En verdronken in het woeste water van de Zambezi, dat door de watervallen voortgestuwd wordt. Zoiets lees je niet in de reclamefolders.

In het winkeltje informeer ik naar pasfoto's. Die heb ik nodig voor de MVV's. Als het snel moet, kan ik gebruik maken van de express optie. Het duurt gemiddeld een week of vier. Dan moet het maar in Harare, daar kom ik de laatste tijd verdacht vaak.

De laatste weken voor ons vertrek naar Nederland zijn tumultueus. Het gaat echt te ver om alle vreemde voorvallen die met onze verhuizing samenhangen uitgebreid te verhalen. De bezoeken aan duistere kantoortjes in Harare waar je zelf op zoek moet naar je "file". Een map die helaas zonder systeem ergens in een kantoorgebouw moet liggen. Niet op jaartal, niet op alfabet. Maar gewoon op een stapel.

De bezoeken aan de ambassade, waar verschillende Nederlanders gehavend en in het verband gewikkeld komen klagen dat ze overvallen zijn. De chaotische bezoeken aan de banken, vliegtuigmaatschappijen, belastingen, ministeries, de Zambiaanse ambassade, garages, douane, immigratie, verhuizers. Ze zijn ontelbaar. De logica van

die bezoeken zal ik ooit beschrijven in mijn volgende proefschrift. (Juist ja: “What not to do in Harare, and how not to do it.”)

En tussen die bezoeken door afscheid nemen in Chinotimba. De laatste dagen zie ik mijn bed nauwelijks. De studenten zingen nog één keer speciaal voor mij vol overgave het volkslied. De rillingen lopen over mijn rug. En ze komen me allemaal een hand geven. Meer dan duizend. Het doet mij goed. Ik hoop iets voor ze gedaan te hebben.

De laatste dag neemt mijn wiskunde collega ons mee voor een lunch in het plaatselijke restaurantje. Als we binnenkomen zitten daar alle leerkrachten van de school op ons te wachten. Verrassing. De studenten hebben een vrije dag gekregen. Er moet feest gevierd worden. Dit is voor het eerst in mijn loopbaan dat er een “farewell-party” voor mij georganiseerd wordt. Ik voel me zeer vereerd, maar meer nog ontroerd. Dick Haweza legt uit hoe ze het voor elkaar gekregen hebben. De docenten die echt geen enkele dollar meer hadden, hebben twintig dollar van de school geleend door een schuldbekentenis te ondertekenen. En dat om nog één keer helemaal uit de bol te gaan samen met Mr. Vèn.

Het wordt fraai. Met toespraken, dansen, kado's en een hoop lol. Op dat moment weet ik dat ik hier ooit terug zal komen. Mijn terugtocht is van tijdelijke aard. Geen afscheid. “Afscheid” is zo'n oubollig woord. Net als “oubollig” zelf trouwens. Is je dat wel eens opgevallen? Hoe oubollig mensen zijn die het woord “oubollig” gebruiken. We nemen geen afscheid. We gaan van plaats naar plaats. Zonder verandering is er geen wereld.

M'n dankwoord is noodgedwongen ietwat geïmproviseerd: Onze Nederlandse voorgangers in Chinotimba waren de enige mensen van het KZA die hun contract na een tijdje lieten ontbinden. Omdat het niet veilig zou zijn. Ik heb me nooit veiliger gevoeld dan in Chinotimba. En ook omdat ze niet altijd hun zin kregen op school. “Je zin krijgen”, dat is een typisch westerse uitdrukking. We komen hier niet om onze zin te krijgen. We komen hier om te helpen. En dat heb ik geprobeerd.

Om bovenal de studenten te helpen. Want er is niets zo belangrijk als onderwijs. Zelfs als ik het helemaal gratis zou moeten doen, zou ik er niet mee ophouden. Omdat ik niets anders kan. Onderwijzer zijn, dat is geen beroep, het is een overtuiging. Of een veroordeling misschien.

En nfiel elke student zal kunnen slagen. Maar dat hoeft ook niet. Toen de verhuizer onze spullen kwam inladen, waren er een aantal studenten die spontaan kwamen helpen. En degene die het hardst werkte van allemaal was Matoto. “I have come to help my teacher”. Dezelfde Matoto die in het begin door zijn medeleerlingen zo vaak uitgelachen werd. Maar die zijn eigenwaarde leerde kennen. Niet door voor een examen te slagen, maar door elke dag het sociale contact van de school mee te maken. Door gewoon normaal en vriendelijk met hem om te gaan, heeft hij zich ontwikkeld. Wat kan een leraar zich nog meer wensen? Niets.

En natuurlijk heb ik zelf van deze drie jaar veel opgestoken. Als je helpt, word je ook geholpen. Met waardevolle gedachten. Het gaat niet om magnetrons, wintersportvakanties, en CD-spelers. Hier in Afrika leer je dat het leven alleen om mensen draait. Dat is soms pijnlijk als het minder goed gaat met die mensen, maar het is ook waardevol. Hier in Afrika nemen we de tijd voor elkaar. You have got the watches, but we have get the time.

En die zullen we wel nodig hebben ook, voordat de wereld op orde is. Maar tegelijkertijd zullen we altijd blijven roepen dat het nu tijd is. Now is the time. Time to change. Zonder verandering zou het leven niet bestaan. Dan zou de wereld een schilderij zijn. En dat is één van de weinige dingen die ik zeker weet. Ik ben niet geschilderd. Ik stroom.

En ik spuug. En Gerben spuugt. En Marcel spuugt. En al die anderen spugen. Druppels op een gloeiende plaat. En als iedereen druppels zou spugen dan zijn we waar we wezen moeten. Niet omdat al die druppels tezamen genoeg water op zouden leveren. Maar omdat er dan niemand anders over is die de plaat gloeiend wil houden.

-van Kooten -

Sharp mufana,

De vrouw van de KLM schuifelt wat nerveus heen en weer. Stapels tickets, overbagage, airport belasting, paspoorten, visa, het wordt haar bijna teveel. En ze bedoelt het misschien allemaal wel goed, maar ze is al de zoveelste die de principes van een adoptie filet geheel doorgrondt blijkens de steeds terugkerende vraag: Hoeveel eigen kinderen heb je? Mijn antwoord is altijd hetzelfde. Omdat ik het ook zo voel: "Mevrouw, het zijn allemaal mijn eigen kinderen."

Als je sneller vliegt dan het geluid zou je elkaar dan kunnen verstaan? Mijn dochters moeten het antwoord schuldig blijven. Parmantig zitten zij op een rijtje in hun vliegtuigstoelen. De maaltijden worden uitgedeeld. Ze staren wat ongelovig naar hun bakjes. Waar is de maïsmeelpap, die je met je handen naar binnen kan werken? Die is er niet. Alles zal vanaf nu veranderen. Ze vliegen naar hun toekomst.

Op weg naar Nederland, het enige land waar we nu nog terecht kunnen. Voorlopig tenminste. Mwenya (boy) is wat onrustig. Die is natuurlijk gewend om alleen maar zwarte mensen om zich heen te zien. Aan al die witte gezichten moet 'ie wel even wennen. Die zullen in het begin allemaal wel op elkaar lijken, denk ik ze.

Schiphol heeft zo zijn eigen cultuur. Hoe stap je op een rollend voetpad? En ja hoor, daar zijn zij ook weer. De mannen van de recherche. Dat is tegenwoordig mode. Nog voordat je de echte douane bereikt hebt, pikken ze je er al uit. Om je vervolgens publiekelijk binnenste buiten te keren. Alsof je zojuist drie complete DC-20's gegijzeld hebt.

Maar welk geluk valt ons dit keer ten deel. Net voor ons bevindt zich de enige andere kleurrijke familie uit het toestel. Een gezin uit Ethiopië met prachtig slanke vrouwen die een sluier voor het gezicht dragen. Dat schijnt nog net iets verdachter te zijn dan ons eigen groepje. Ze zijn de klos. Ze worden aangehouden, gestopt, omsingeld en ondervraagd.

En Shula trekt aan mijn hand, de schat. En ze vraagt: "Why are they stopping these people, papa?" Sta je op je vaderlandse bodem mooi gelijk met een mond vol tanden. "Probably they are their relatives who have come to greet them." Ja, wat moet ik anders. Ik kan dat kind moeilijk de waarheid vertellen: Because they are black. Dat zou wat vreemd over komen op een meisje van zes die nog denkt dat alle mensen goed met elkaar op kunnen schieten.

Even later knikt de douanebeambte iedereen vriendelijk toe. Behalve ons. Als wij aan de beurt zijn, leg ik mijn stapeltje paspoorten neer. Zes Nederlandse en vier Zambiaanse. De man begint te zuchten en draait zich daarna naar zijn collega en begint aan een lange tirade alsof wij niet bestaan. "Zal ik ze alle vier even 'kwartje' laten

zeggen”, gooi ik er nog even guitig tussendoor. Of zal ik zelf even ‘gulden’ roepen, dat gaat een stuk sneller. Het wordt niet op prijs gesteld. Dit kan nog wel even gaan duren.

Gelukkig wordt mijn dag alsnog goedge maakt door mijn familie. Tesamen met Ger, André, Lenie, Zinzi, Luuk en Diana knuffelen zij ons net zolang totdat wij weer in de originele goedge luimde staat verkeren. Dat had ik even nodig. Zonder die familie en vrienden hadden we ons nu al lang illegaal op de Solomoneilanden gevestigd.

In een auto moet je rijden, verder niets. Gelukkig denk ik er nog steeds zo over. De auto die we voor onze Suzuki geruild hebben, rijdt goed maar heeft een kleur die je normaal alleen tegenkomt op kunstwerken die aan de muren van verzekeringskantoren hangen. Het leuke is dat ik er zelf geen last van heb. Als je in een auto zit, zie je de buitenkant niet.

De hoedenplank hebben wij reeds verwijderd om wat meer plaats te bieden aan ons kroost. Wij dromen van een Volkswagenbusje. Hier in Nederland mag ik trouwens helemaal niet met mijn gezin op stap, want dan vervoer ik meer dan acht passagiers. Dat zal mij worst wezen.

Enige buurtbewoners hebben zo hun eigen welkomstactie op touw gezet. Onze auto wordt eerst aan de ene kant en daarna aan de andere bekrast. Een vrij overbodige bezigheid. Ik leg daar echt niet wakker van. De meningen zijn wel duidelijk. Nederland voor de Nederlanders. Maar als ze denken dat ik ga vertrekken omdat er wat krasjes op mijn auto zitten, dan hebben ze het toch heus verkeerd begrepen. Ik ga wanneer ik het tijd vind om te gaan.

Dat zal toch voornamelijk afhangen van hoe lang het duurt om mijn kinderen de Nederlandse nationaliteit te bezorgen. Daarna kunnen we dan bekijken wie we nu weer eens kunnen vermoeien met onze goedbedeelde hulp. Mijn volgende Afrikaanse land ligt waarschijnlijk meer noordelijk. Oeganda wordt er gefluisterd, Tanzania wellicht, of toch weer Zambia. We zullen zien.

Waarop Ger mij vraagt of ik er serieus over denk naar Kampala af te reizen. Natuurlijk denk ik daar niet serieus ever. Ik dènk er over. Mijn hersens kennen het verschil niet tussen serieus denken en denken. Dat is soms lastig, meestal is het mijn redding. Als je serieus nadenkt kom je nooit van je plaats.

Michael Jackson in zijn zuurstofkamer, de gezondste man van de wereld. Maar of dat gezond is? Waarmee ik niet veel meer wil zeggen dat mijn gedachten vaak mijn intuïtie volgen. Maar zolang mijn intuïtie zich gedraagt alsof ze zojuist intelligent bedacht is, kan dat geen kwaad.

Dus ik denk erover. En misschien is het nog wel erger. Ik denk over van alles en nog wat.

Zolang je maar doet wat je kan. Of meer. Kijk dat is nou het leuke. Als je meer heel op je vork neemt dan erop past dan blijkt dus achteraf dat het er toch oppast. Anders had je het er niet op kunnen nemen.

Ondertussen kunnen wij dan met volle teugen genieten van de logica van Nederland. Ik vraag een telefoonaansluiting aan bij het postkantoor. Daarvoor moet je eerst ingeschreven staan. Ik ga naar het gemeentehuis om me in te laten schrijven. Daarvoor moeten we eerst gekeurd worden op TBC in Rotterdam. Nadat we daar een paar keer terug geweest zijn, gaan wij weer richting gemeentehuis. Het inschrijven verloopt via Den Haag. Blijf ons maar bellen om te weten wanneer de inschrijving rond is. Bellen?, daar heb je een telefoon voor nodig. Laat ik maar een telefoonaansluiting aanvragen bij het postkantoor. Daarvoor moet je ingeschre

Na een hele tijd lukt het dan toch. Wij krijgen 01819-19455 toegewezen. Dat is makkelijk te onthouden. Een soort bevrijdingsnummer (Voor studenten die door het veelvuldig headbangen een hersenbeschadiging hebben opgelopen: Nederland werd bevrijd van de Nazi's op 5/5/1945. Nazi's?, dat waren mensen die hun ras rein wilden houden, alle buitenbeentjes eruit). We kunnen weer afspraken maken. Voor de koffie. Voor de gehaktballen.

En voor het werk. De PABO. Drie jaar geleden had ik gezegd dat ik alleen in een noodsituatie terug zou komen na mijn buitengewoon verlof. En dit is zo'n noodsituatie. Wij konden geen kant meer op. Om niemand in de wielen te rijden schreef ik een brief naar het bestuur: "Het is trouwens niet mijn bedoeling om mijn vervanger na een eventuele terugkomst te verdringen. Ik verklaar mij dan ook te allen tijde bereid om een regeling te treffen zodat zijn/haar positie afgeschermd wordt." De toenmalige algemeen directeur wilde van zo'n regeling filet weten. Maar beloofd is beloofd. En ik verdring mijn vervanger dan ook niet.

Integendeel, ik fungeer multifunctioneel. In een aan mij gezonden brief lees ik dat ik Wiskunde/Filosofie in Rotterdam en Wiskunde in Heemstede zal gaan geven. Vliegende keep, noemden wij dat vroeger. Ach, het had altijd nog erger gekund.

Als ze bijvoorbeeld gevraagd hadden of je op de terugweg uit Heemstede nog even langs Den Haag zou willen gaan om daar een module "non verbale senso-motorische groepsdidactiek voor de jongste oudere vegetarische kleuters van therapeutische ouders" te geven. Dat bestaat tegenwoordig, specialisaties in de vierde klas: Het jongere kind en het oudere kind. Het oudere kind?, denk ik dan. Dat is net zoets als een langzame sprinter. Daar ben ik goed in, heel langzaam sprinten.

In Heemstede word ik verbonden met de PABO De La Salle. Een naam die iedereen wel zal herkennen, dacht ik zo. De La Salle, de eerste fransman die hier een volledig profcontract in de wacht sleepte. Fameuze linksbinnen van Helmond Sport, toch? Waarom werkt er niemand aan de Mandela universiteit, het Biko college? Ik zou het al doen voor de Den Uyl hogeschool.

Patricia heeft alle belangrijke papieren bij de verkeerde bagage ingepakt. Dat arriveert pas over een paar maanden. Volgens mij heeft ze dat met opzet gedaan. Lekker geen gedonder aan je hoofd. De telefoonnummers van onze vrienden zitten ook tussen die paperassen. Vandaar dat ik nu in een telefoonsel sta en 008 draai voor inlichtingen. Voordat ik wat kan zeggen begint de vrouw aan de andere kant al te antwoorden: "Het door uw gekozen nummer is niet in gebruik. Controleer het nummer en kies opnieuw. Of raadpleeg de inlichtingendienst". Ja, maar die raadpleeg ik nou toch juist? En hoe bedoelt u, niet in gebruik? Zij gebruikt dit nummer nou toch. Maar mijn tegenwerpingen maken helemaal geen indruk op de vrouw aan de andere kant van de lijn. Zij blijft haar mededelingen onverstoort herhalen: "Het door uw gekozen nummer is niet in gebruik. Hoe heb ik het nu? Als het op zo'n manier moet, dan kunnen ze net zo goed voortaan een bandje afdraaien. Hoewel dat natuurlijk het toppunt van onbeschoutheid zou zijn, dan sta je als mens tegen een apparaatje te praten. Zover zal de beschaving toch wel niet afdalen mag ik aannemen.

We blijven maar aan het regelen. Vandaag zit ik bij de notaris. Om mijn peloton wat meer ruimte te geven, heb ik het fraaie plan opgevat om het huis van mijn burens te kopen. Sommige mensen gaan zich in zo'n situatie dan direct afvragen of dat wel kan. Het financiële plaatje zagezegd. Dat moet je je niet afvragen. Als je iets wil, moet je het doen. En als het echt moet, verhuur ik een gedeelte.

Onze burens zijn al wat ouder, dus in het voorlopig koopcontract staat dat ze eerst een passende seniorenwoning toegewezen moeten krijgen. Zij hebben daar urgentiepunten veer. Volgens mijn broer krijgen ze nu direct veertig punten extra omdat ze naast de zeer uitgebreide familie van Kooten moeten wonen.

Grootse verbouwingsplannen heb ik, maar mijn vader vindt het geloof ik beter om het zo te houden. Dan sturen we de acht kinderen naar het ene huis en blijven Dyness en ik in het andere. Ook rustig. Hebben ze hun eigen sleutel. Sleutelkinderen.

De volgende dag worden we gekeurd in het Havenziekenhuis. Eerst iedereen een plastic plaatje. Ik moet alle gegevens opschrijven. Waarop de administratrice mij vriendelijk lachend vertelt dat ik een fout gemaakt heb met de geboortedata. Patricia en Mavis zouden drie maanden na elkaar geboren zijn. Dat zijn ze ook. Adoptie, zeg ik.

De juffrouw van het laboratorium kijkt naar de plaatjes en zegt dat ik een fout gemaakt heb. Adoptie. De assistente van de röntgenfoto's zegt dat ik een fout gemaakt heb. Adoptie. De juffrouw die ons weegt zegt dat ik een fout gemaakt heb. De man die ons bloed aftapt zegt dat ik een fout gemaakt heb. Urine afgeven, fout gemaakt. Ontlasting, fout. De lieflijke assistente van de keuringsarts kijkt wat fronsend naar de geboortedata en onze plastic plaatjes. Zij redt mij van een onvermijdelijk lijkende depressie: "Adoptie", vraagt ze? Ik kan d'r wel zoenen.

Even later leg ik met slangetjes aan mijn enkels, polsen en borstkas. Er wordt een hartcardiogram gemaakt. Tropenjaren tellen dubbel. Behalve als je voor altijd in de tropen blijft. Want daar tellen ze bij iedereen dubbel, zodat er geen verschil is onderling. En

dan kun je net zo goed zeggen dat ze enkel tellen. Zit er ruis in het hart? Is het versleten? Tikt het te snel, onregelmatig? De dokter laat zich er niet over uit. Hij zal mijn huisdokter inlichten. Of ik me wel eens druk maak, vraagt hij. En ik kan het eigenlijk niet langer ontkennen. Tegenwoordig maak ik mij inderdaad af en toe druk. Druk om mijn kinderen.

Als je elke dag 's ochtends en 's middags 10 kilometer hardloopt, ben je na een week of twee weer in topconditie, verzekert iemand mij. Na vijf dagen van drie kilometer voelen mijn beide knieën aan alsof er constant door kwakzalvers met breinaalden acupunctuur op uitgeoefend wordt. Voorlopig ben ik op het sportieve vlak uitgeschakeld. Zo erg is dat eigenlijk ook weer niet, nu ik erover nadenk: Als je elke dag 's ochtends en 's middags 10 kilometer hardloopt, ben je na een week of twee precies 280 km van je huis. Schiet je lekker mee op.

Later die week krijg ik bijna mijn vertrouwen in de mensheid weer terug. Wij worden in Den Haag allerhartelijkst bij het PSO ontvangen. Die organisatie regelt een aantal financiële zaken voor ontwikkelingswerkers. En de mensen daar tonen oprechte belangstelling voor onze schare. Allemaal een glaasje prik. Misschien heeft dat ook een beetje met de stad te maken.

Op de terugweg naar de auto passeren wij een voortuintje. De Hagenaar, die daar net zijn deur uitstapt, doet zijn hekje open, groet vriendelijk en wacht net zolang totdat wij allemaal tot op de laatste man zijn hekje voorbij zijn. Hoewel er toch niet geringe gaten in onze optocht gevallen waren. Daarna pas steekt hij de stoep over. Welk een beleefdheid. Als waren wij een militaire colonne. Dat hoef je in Rotterdam niet te proberen. Daar houdt men niet van manieren. Chaos.

Volgens Ger is chaos niets anders dan onbegrepen orde. Op den duur zou je alles kunnen begrijpen en zou de chaos ophouden te bestaan. Het lijkt mij nu wel duidelijk dat het andersom is. Orde is niets anders dan onbegrepen chaos. Zelfs dat wat je denkt te begrijpen blijkt op elementair niveau op chaos te berusten.

Op den duur zullen wij niets meer begrijpen. Hoe kan iemand in godsnaam bevatten dat men een Marokkaans meisje bewust laat verdrinken omdat "ze maar een illegaal is". Op zo'n moment breekt er bij mij iets. Ik kan daar niet meer tegen. Ik word niet gauw kwaad, maar er zijn dingen die te ver gaan. Jankend zou ik dan de straat op willen rennen en alle auto's van Nederland bekrassen en alle ruiten van alle Nederlanders in willen gooien en iedere blanke de hersens inslaan. En gek van verdriet zou ik het uitschreeuwen dat de Nederlanders dat verdomde Nederland voor altijd mogen houden, omdat ik er niks meer mee te maken wil hebben. Ik schaam me soms zo ontzettend.

Het enige wat me er van weerhoudt is dat ik weet dat er ook andere mensen zijn. Een brandweerman die wel in het water springt, omdat hij beseft dat het ook zijn dochter had kunnen overkomen. Een politie agent die de toekijkers wil vervolgen. En vooral mensen die thuis van binnen zitten te huilen als ze zo iets horen.

Het wetboek van strafrecht kent ook zinnige bepalingen: Het is strafbaar om geen vin te verroeren als er iemand in levensgevaar verkeert. De kinderen van Afrika verhongeren. En iedereen weet dat ze verhongeren. Onderneem iets, zamel geld in, geef aan acties, ga erheen, lees erover, schrijf erover, praat erover, luister naar je hart en doe wat. Verroer je vinnen. Niet om een gevangenisstraf te ontlopen, maar gewoon, omdat het ook jouw kinderen zijn. Het zijn onze eigen kinderen. Allemaal.

- van Kooten –

Sharp Mufana,

Het nieuwe jaar begin ik in het ziekenhuis. Vanwege mijn galstenen. Daar kan je flink last van hebben. Mijn oma zei dat ze er meer pijn van had dan van een bevalling. En zij kon het weten. Acht keer is er een kleine van Kooten uitgefloept. De galblaas heb ik maar laten verwijderen. Fluitje van een cent. Kost een paar duizend gulden.

Nu ben ik aan het revalideren. Schiet ook niet op. Plat op bed moet ik liggen. En op de radio volg ik het wereldgebeuren. En waar Nederland zich nog meer druk om maakt. Zo hoor ik dat er nu een afwasmiddel is dat de geglazuurde bloemen op je servies niet aantast. En ik bedenk me dat we blijkbaar al onze borden moeten vernieuwen, want die van ons hebben geen bloemen.

Hoe zou het nu zijn in zonnig Afrika, vraag ik mij slaperig af? Een retorische vraag, want natuurlijk is het er zonnig en Afrikaans. Twee adjectieven die helaas al lang niet meer van toepassing zijn op Nederland. Een ware Februaristorm giert momenteel over het vaderland en dit keer zijn de boeren en weermannen het bij uitzondering een keer met elkaar eens: Volgende week komt de vorst.

En ook is er geen enkel Afrikaans tintje meer te bespeuren aan de Nederlandse samenleving. Dat is even schrikken. Het is nog steeds mode om te roepen dat alle buitenlanders naar huis moeten. En met buitenlanders wordt dan niet de witte Belgische miljonair bedoeld. Die mag blijven. Men heeft meer de zwarte Antilliaan op het oog met een onvervalst Nederlands paspoort. "Eigen volk eerst", "White power", je kan het zo gek niet bedenken of er zijn wel een aantal randdebielen die het uitkramen.

Racistische pamfletten verspreid in Zuidlaren

ANP

ZUIDLAREN

Onbekenden hebben voor de voormalige Adolf van Nassaukazerne in Zuidlaren namens de Centrumpartij 86 pamfletten verspreid met racistische leuzen. In de kazerne verblijven meer dan zeshonderd vluchtelingen uit het voormalig Joegoslavië.

Op vlugschriften die ook in het centrum van het dorp zijn verspreid, staan teksten als 'eigen volk eerst, en er wordt beweerd dat zonder buitenlanders iedere Nederlander er zeker 5 procent in inkomen op vooruit zou gaan. De pamfletten roepen verder op de invasie van asielzoekers' en 'invasie uit de Derde Wereld' te stoppen

“Invasie uit de derde wereld.” Lijkt me we! een mooie titel als ik ooit nog eens een buitenhuisje koop. Weer eens wat anders dan “Welgelegen”. Ze zouden eens moeten weten hoe graag wij - mede dankzij hun racisme -wee terug zouden willen.

En het gevaarlijke is dat serieuze mensen in zo'n sfeer ook onzin beginnen uit te kramen. Zo hoorde ik pas W.L. Brugsma beweren dat Nederland vol is als 51% van de Nederlanders vindt dat Nederland vol is. Ja, zo ken ik er nog wel een paar. Als 51% van de Nederlanders vindt dat W.L. Brugsma een houten eikel heeft, dan heeft hij ook echt een houten eikel zeker? Ik mag toch aannemen dat de meerderheid (!) der weldenkende mensen toch snapt dat de werkelijkheid onafhankelijk is van de mening van een groep mensen.

Voor mijn acht kinderen wordt het er allemaal niet duidelijker op. Voordat ze naar bed gaan, vragen ze het we! eens. Maar het valt niet mee om de beschrijving van de wereld in kindertaal samen te vatten:

Er staat een man alleen op een brug naar de donkere rivier beneden hem te staren en hij zingt zachtjes; “een en dertig, ta ta ta, één en dertig, ta ta ta “ Een voorbijganger houdt naast hem stil en vraagt waarom de man zingt. De man antwoordt niet, maar kijkt alleen naar de rivier beneden hem en zingt. De voorbijganger kijkt ook, hij buigt zich voorover om een beter zicht te hebben. Plotseling verliest hij zijn evenwicht en verdwijnt in het koude water. “Twee en dertig, ta ta ta, twee en dertig, ta ta ta,

Voordat mijn kinderen naar bed gaan, vragen ze het we! eens. Maar het valt niet mee om de zin van het leven in kindertaal samen te vatten:

Een vader wordt op zekere nacht door één van zijn kinderen aangetroffen, terwijl hij onder een straatlantaarn naar iets zoekt. ‘Wat zoek je?’, vraagt het kind. ‘Het antwoord,’ zegt de vader. ‘Ben je het hier verloren?’, vraagt het kind. ‘Nee,’ antwoordt de vader, ‘maar waar ik het verloren heb, kan ik niks zien; dus zoek ik hier, waar er licht is.’”

Soms ben ik het zoeken opeens zo moe. Maar er is niets anders. Er bestaat alleen verandering. Zoeken is alles wat je kunt.

En wie iets vindt, heeft slecht gezocht.

- van Kooten -

Sharp Mufana,

Mikky bekijkt de bal aandachtig. En ik bekijk Mikky. Hij gooit de bal met een soepele beweging een klein stukje in de lucht, en op het juiste moment zet hij er zijn wreef tegen. De bal spat in honderden kleine stukjes uit elkaar. Van chocola, had ik van Sinterklaas gekregen.

Mijn kinderen, mijn goden. En ik zie de mensen wel. En ik hoor de mensen wel. Als ik gearmd met mijn dochters op straat loop. De hoofden die zich draaien. Het gefluister. Ach, laat ze maar kijken, laat ze maar praten. Wat weten zij van liefde. Wat weten zij van mijn kinderen. Mijn goden.

Somewhere in the distance
The end might come too soon
Then we don't want to remember
All these dark sides of the moon

We will laugh about all the things
That we have said and done
And we will step into forever
Into the bright side of the sun

Hoe graag zouden wij weer terug willen. Om te zoeken. Het gaat alleen nog om het zoeken. Helaas is dat voorlopig onmogelijk. Ons leven ligt in honderden stukken. Wij dragen een verdriet dat onuitspreekbaar is.

Er is niets dat ik bezit, niets dat ik zou willen bezitten. Alles wat ik nu nog wil is het zorgen voor mijn kinderen.

Want het zijn allemaal mijn eigen kinderen.

Hoi schelmen,

Vanzelfsprekend bedanken wij ook dit keer iedereen oprecht die meegeholpen heeft om de kinderen van Kalwala's Village in leven te houden. Vooral natuurlijk namens alle inwoners van het dorp, die zeer dankbaar zijn voor de kleding en het voedsel dat zij ontvangen hebben. Gewoontegetrouw volgt hier de top der gevers:

1. George & Bernadette	f 590,00	8. Luuk & Diane	f 100,00
2. Caroline v.d. Knaap	f 300,00	8. Petra 't Hoen	f 100,00
3. Marjolijn Muyser	f 250,00	8. Judith van Beurden	f 100,00
4. Adriënne van Alphen	f 200,00	8. Ella Dam	f 100,00
5. Monique Groenewegen	f 150,00	8. W. & J. Holland	f 100,00
6. Pieter & Hillie	f 111,11	8. E.&E.v.d.Ban	f 100,00
7. Marianne Wolfhagen	f 110,00	9. Leo & Ria	f 99,99

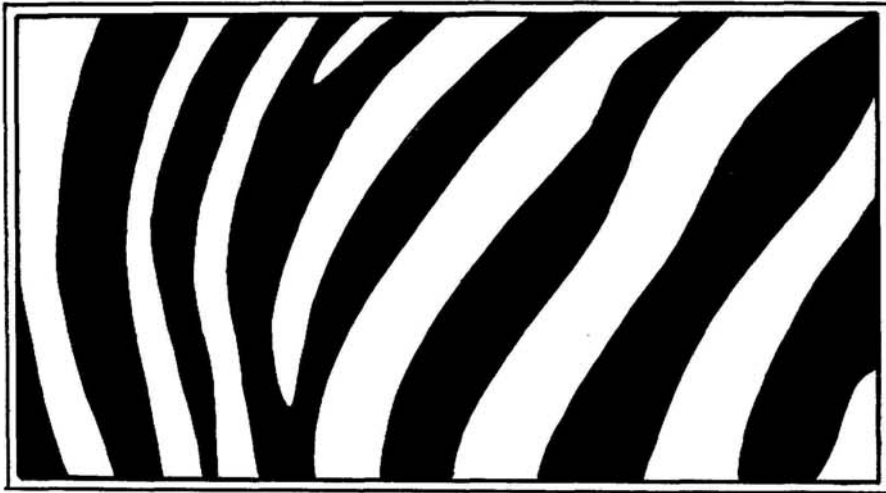
Adriënne is blijkbaar niet uit de kopgroep weg te slaan. En Leo en Ria dachten op deze snaakse manier een vermelding uit de weg te kunnen gaan. Mislukt. Voorlopig is dit de laatste bundel, maar het gironummer blijft voor altijd open (o.v.v. "inconsistentie"):

JOY OF A TOY
Zebraspoor 595
3605 HJ MAARSSEN
i.c. Kalwala's village
Giro **2266520**

Waarbij we dit keer vooral een beroep willen doen op de talrijke mensen die tot nu toe in de kolom "betaald?" de indrukwekkende reeks "nee - nee - nee" achter hun naam hebben om toch te willen overwegen of zij dit keer de postzegelkosten zouden willen voldoen, opdat de opbrengst derhalve niet verminderd wordt en zodoende in zijn geheel aan het Zambiaanse platteland besteed kan worden. Dit even om te laten zien dat ik ook lange zinnen kan schrijven. Doe je het niet, even goede vrienden. Alles mag, niets moet.

Laatste bericht: Dyness heeft ter financiële ondersteuning van haar geboortedorp "Kalwala African Art" opgericht. Als je van Afrikaanse kunst houdt: Langskomen! Als je niet van Afrikaanse kunst houdt:

Ook langskomen! De koffie staat klaar. Het aantal gehaktballen is oneindig.

© '94 van Kooten